

EDUSJA

Wydawnictwo Młoda Polska

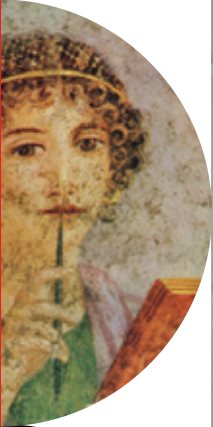
TYGODNIK

Nr. 3 22.09.2014 r.

LITERATURA

SZTUKA PISANIA

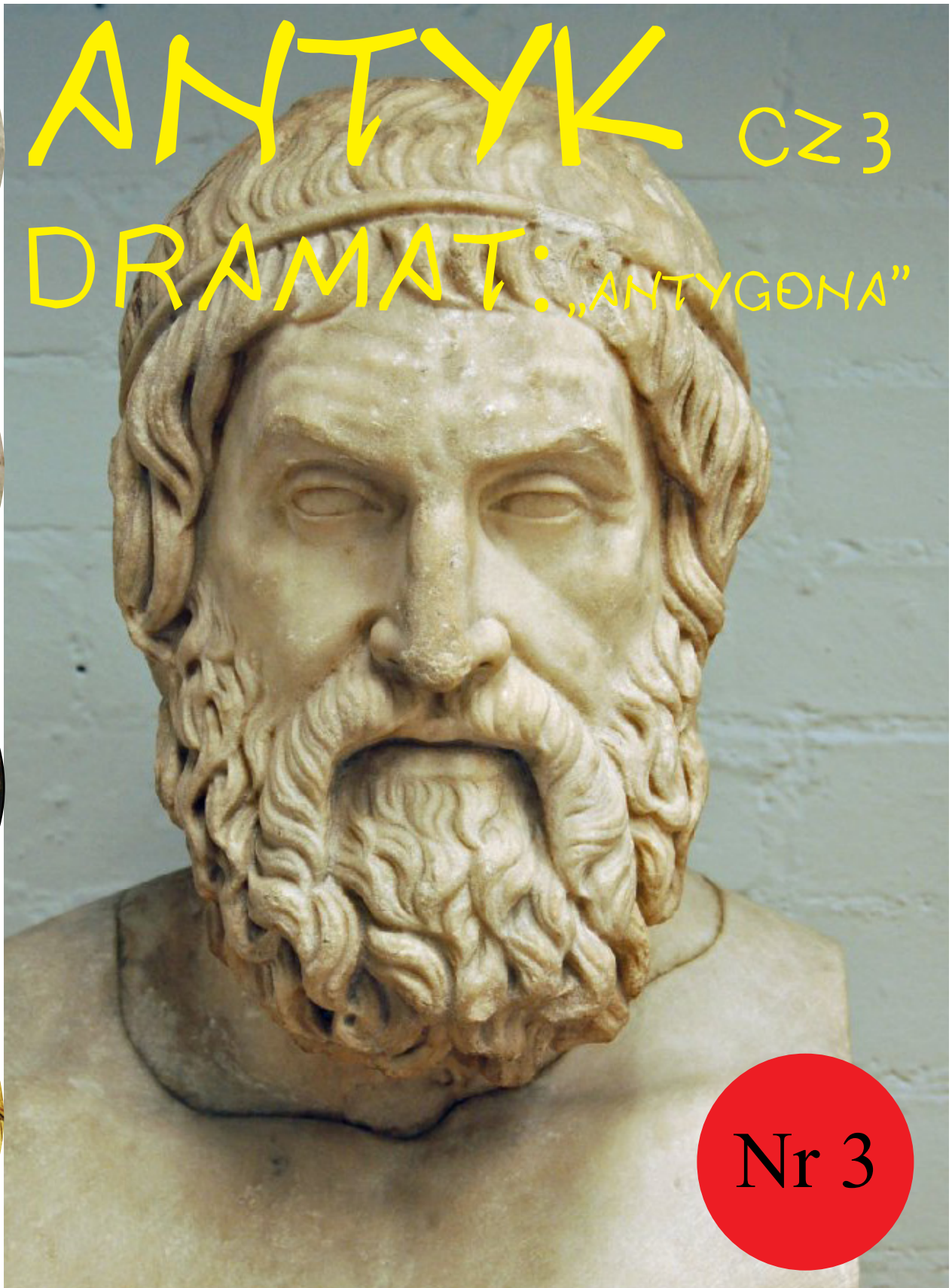
GRAMATYKA

HISTORIA

WOS

DRAMAT

Rodowód teatru:

- święta ku czci Dionizosa, podczas których chór i koryfeusz (przewodnik chóru) śpiewali na cześć boga dytyramby i prowadzili dialog
- VI w. p.n.e. – z chóru wyodrębniają się aktorzy: pierwszego wprowadził Tespis, dwóch (dialog) – Ajschylos, trzech (żywą akcję) – Sofokles.

Teatr w Epidauros

Teatr w Epidauros

na Peloponezie nad Zatoką Saronką, jeden z największych – przez niektórych uważany nawet za największy – w Grecji, mógł pomieścić czternaście tysięcy widzów.

Do dziś naukowców zadziwia jego akustyka. Na pewno nie jest to zbyt dobre miejsce na spotkania szpiegów – nawet z ostatniego rządu na widowni idealnie słychać każdy najmniejszy szelest wydany na *orchestrze*.

WAŻNY RODZAJ LITERACKI

Tragedia grecka – gatunek dramatyczny powstały w starożytnej Grecji, obejmuje utwory, których ośrodkiem i motorem akcji jest nieprzewidywany konflikt między dążeniami wybitnej jednostki a siłami wyższymi, czyli „tragizm”. Mówiąc inaczej, bohaterowie tragedii są uwikłani w **konflikt tragiczny**, a ich los, działanie są uzależnione od siły wyższej, **fatum**.

Tragedia klasyczna jest gatunkiem zaliczanym do stylu wysokiego, w związku z tym cechuje ją:

- brak jakichkolwiek scen fantastycznych,
- wszystkie występujące na scenie postacie mówią uroczystym, retorycznym, wysokim stylem.,
- tylko powaga, wzniosłość – nastrój podniosły.

Klasycznym przykładem tragedii jest *Antygona* Sofoklesa i dlatego – mimo że ten utwór poznacie dopiero w liceum – warto o tym pamiętać.

DRAMAT – WAŻNY RODZAJ LITERACKI

Tragedia grecka – gatunek dramatyczny powstały w starożytnej Grecji.

SKĄD WZIĄŁ SIĘ DRAMAT?

- Dramat wywodzi się ze świąt ku czci Dionizosa – boga obfitości, płodnej natury i wina. Były to obrzędy religijne, lecz obchodzono je bardzo hucznie i radośnie:
 - w miastach urządzano wiosną **Dionizje Wielkie**,
 - na wsiach – zimą – **Dionizje Małe**.

- Podczas tych świąt składano bogu podziękowanie za obfitość plonów i dary przyrody. Podczas tanecznych korowodów miały miejsce występy męskich chórow, którym przewodził Kozłarz – swowisty przewodnik wchodzący w dialog ze śpiewającymi. Dialog rozrastał się – i tak wykształciła się z obrzędu tragedia, a potem komedia. Tragedia bierze początek z Dionizjów Wielkich, komedia z Dionizjów Małych.

- Za moment przełomowy w procesie przechodzenia od dytyrambu (uroczysta pieśń ku czci Dionizosa śpiewana przez chór) do formy dramatycznej uznaje się wprowadzenie w 534 r. p.n.e. przez niejakiego Tespisa pierwszego aktora, który odpowiadał na pieśni chóru i jego przodownika, koryfeusza, który miał za zadanie rozpoczynać pieśń i dyrygować śpiewem i tańcem pozostałych.

- Sofokles, autor *Antygony* i *Króla Edypa*; wprowadził do akcji trzeciego aktora i ograniczył rolę chóru;

- Tematy swoich utworów twórcy antyczni czerpali z mitologii. Wykorzystywali wątki mitologiczne, przerabiając je i dostosowując do swoich potrzeb.

- Tragedii przypisywano bardzo dużą wartość estetyczną. Miała być dla widzów istotnym przeżyciem, prowadzić do **katharsis** – oczyszczenia. Katharsis dokonywało się za sprawą osoby bohatera tragicznego: jego trudna sytuacja miała wzbudzać w widzach litość, a jego podobieństwo do każdego z nich – trwogę.

- Z dramatem greckim iedodłącznie związana była koncepcja **tragizmu**. Polegała na ukazaniu bohatera w sytuacji bez wyjścia, ciągle borykającego się z nieuchronnym i bezlitosnym **Fatum**, czyli losem, przeznaczeniem. Bohater tragiczny musi dokonać wyboru, ale jakiegokolwiek dokona, nieuchronnie doprowadzi go do katastrofy.

TRAGEDIA GRECKA – GŁÓWNE ZASADY KOMPOZYCJI

Gdyby gimnazjalista chciał zabawić się w dramaturga i stworzyć dzieło ściśle według norm obowiązujących w tragedii greckiej, obowiązują go:

REGUŁA TRZECH JEDNOŚCI

1. Całą akcję zdarzenia należy umieścić w jednym miejscu – może to być sala gimnastyczna albo szkolne schody – ale już nigdzie poza tym terenem. W dramacie antycznym to, co się działo poza tą przestrzenią, było relacjonowane – np. przez posłańca.

TO JEDNOŚĆ MIEJSCA

2. Wszystko musi rozegrać się w jak najkrótszym czasie. Najlepiej w ciągu jednej przerwy, to byłoby super – bo starożytni dążyli to tego, by czas akcji pokrywał się z czasem trwania sztuki, ale to nawet im się nie udawało. Ale na przykład dzień w szkole... to już byłoby coś!

TO JEDNOŚĆ CZASU

3. Akcja ma pokazać tylko jeden wątek bez rozwijania epizodów czy wątków pobocznych. To znaczy – jak miłość chłopaka i dziewczyny z III c – to już bez ich kłopotów z rodzicami, finansami i ani słowa o studiowaniu brata za granicą. Podejmujemy i pokazujemy rozwój jednego wątku – miłość, wyznanie, zdrada, zemsta.

TO JEDNOŚĆ AKCJI

KOMPOZYCJA TRAGEDII GRECKIEJ

- **Prolog** (wejście aktorów)
- **Parodos** (wejście chóru)
- **Epeisodion** (czyli epizod – coś się dzieje – mówią aktorzy)
- **Stasimon** (komentarz chóru)
- **Epeisodion** (od 3 – 5)
- **Stasimon** (od 3 – 5)
- **Exodos** (ostatnia pieśń i wyjście chóru)

Uwaga!

Dzisiejsze sztuki dzielą się inaczej – na akty i sceny.

ROLĄ CHÓRU BYŁO:

- informowanie o wcześniejszych wydarzeniach
- wyjaśnianie i komentowanie tego, co dzieje się na scenie
- czasem oceniał postępowanie bohaterów

PODSTAWOWE CECHY TRAGEDII

- Brak jakichkolwiek scen fantastycznych.
- Wszystkie występujące na scenie postacie mówią uroczystym, retorycznym, wysokim stylem.
- Panuje tylko tylko podniosły nastrój.
- Silna teatralizacja przedstawień – kostiumy aktorów, niepodobne do codziennych ubiorów Ateńczyków, maski symbolizujące postacie. Aktorzy występują na koturnach. Poczucie sacrum.
- Na scenie nie występuje nigdy więcej niż trzech aktorów, oczywiście nie licząc chóru, który jest na scenie stale.
- Na scenie mogą grać tylko mężczyźni – również role kobiece.
- Nie ma śmiechu! W tragedii nie ma scen komediowych, ani postaci z gminu – sami królewicze, książęta i rycerze.
- Istotą gatunku jest **tragizm**. Nie chodzi o ciąg nieszczęść. Chodzi o taką sytuację, z której nie ma dobrego wyjścia. Pochowasz brata – źle – grozi ci kara śmierci. Nie pochowasz – źle – nie spełnisz obowiązku siostry, skazujesz duszę na wieczną tułaczkę. Oto sytuacja tragiczna!
- Rzecz rozgrywa się w tym samym miejscu – wiadomości z innych miejsc są relacjonowane.
- Scen okrutnych nie rozgrywa się na oczach widzów.

Czarnofigurowa grecka waza z przedstawieniem Dionizosa

Komedia

– drugi gatunek dramatyczny – początkowo uważany za gorszy. Komedia pisana była stylem niskim (stylizowanym na mowę potoczną, niestroniącym od kolokwializmów czy nawet wulgaryzmów). Ojcem komedii antycznej był Arystofanes.

ZASADY DRAMATU ANTYCZNEGO

Zapamiętaj!

- Na scenie nie występuje nigdy więcej niż trzech aktorów, oczywiście nie licząc chóru, który jest na scenie stale.
- Na scenie mogą grać tylko mężczyźni – również role kobiece.
- Aktorzy występują w maskach i butach na koturnach.
- Nie ma śmiechu! W tragedii nie ma scen komediowych, ani postaci z gminu – sami królewicze, książęta i rycerze.
- Istotą gatunku jest **tragizm**. Nie chodzi o ciąg nieszczęść. Chodzi o taką sytuację, z której nie ma dobrego wyjścia. Pochowasz brata – źle – grozi ci kara śmierci. Nie pochowasz – źle – nie spełnisz obowiązku siostry, skazujesz duszę na wieczną tułaczkę.

Oto sytuacja tragiczna!

Ajschylos

Ważny termin – katharsis

Pojęcie to znaczy dosłownie „oczyszczenie”. Katharsis to wstrząs uczuciowy. Polega na tym, że widz przeżywa „litość i trwogę”, patrząc na akcję tragedii. Naszą (jeśli jesteśmy widzami) litość wzbudza nieszczęście człowieka niewinnego, natomiast trwogę – nieszczęście człowieka, który jest do nas podobny. Starożytni twórcy układali fabuły tragedii, pamiętając o tych zasadach.

KONCEPCJA THEATRUM MUNDI

Ludzki los to igraszka bogów – od ich woli i wyroczni zależy los człowieka. Ludzie jak aktorzy mają za zadanie odegrać swoje życiowe role na scenie świata. Nie ma sensu z tym walczyć. Wyraża ideę, iż życie ludzkie to cień cienia – fortuna może w każdej chwili odwrócić szczęście w nieszczęście... i CZYNI TO, BO LUDZIE TO ZABAWKI W BOSKICH RĘKACH.

TRAGIZM

Bohater tragiczny nie jest niegodziwy. Po prostu nie ma wyboru. Wpada w taki splot zdarzeń, że nie ma wyjścia – nawet jeśli usiłuje uniknąć nieszczęścia. Nie może umknąć przeznaczeniu. Jakkolwiek postąpi – będzie źle, poniesie klęskę.

TWARDE ZASADY: TRZECH JEDNOŚCI, LICZBY OSÓB NA SCENIE

Akcja rozgrywa się w jednym dość ograniczonym miejscu – są to na przykład schody pałacu. Wszystko wiemy z dialogów. Jeśli coś dzieje się gdzieś – przybywa posłaniec, by o tym powiadomić. Żadnych okrutnych scen – najwyżej relacje. Skupiamy się na jednym wątku, np. kwestia pochówku brata w Antygonie. Czas – najchętniej parę godzin, najwyżej doba. Liczba osób na scenie – góra trzy. Żadnych scen grupowych.

KONCEPCJA KATHARSIS

Pojęcie to znaczy dosłownie „oczyszczenie”. Katharsis to wstrząs uczuciowy. Spektakl teatralny ma nieść takie oczyszczenie (katharsis). W JAKI SPOSÓB? POPRZEZ UCZUCIE LITOŚCI I TRWOGI, JAKIEGO DOZNAJE WIDZ. Litości – gdy patrzy na nieszczęścia człowieka niewinnego. Trwogi – gdy bohater okazuje się podobny do widza... Wtedy ten zaczyna rozumieć swoją kondycję. Patrząc na losy bohaterów, nabiera pokory. Starożytni twórcy układali fabuły tragedii, pamiętając o tych zasadach.

BOHATEROWIE – NIEZMIENNI

Są reprezentantami ogólnej postawy, charakteru, powziętej decyzji. Król to król, buntownicza Antygona nie zmienia zdania. Za to czyhają na nich zmiany losu, czyli perypetie – zdarzenia odmieniające niespodziewanie, lecz zdecydowanie kierunek biegu akcji; stawiające postać wobec nowych okoliczności i powodujące przełom w jej kolejach życiowych. Dlatego Edyp z wielkiego króla, szczęśliwego małżonka, ojca zamienia się w ślepego i zhańbionego nędzarza. Antygona z królowej – w przestępczynię, samobójczynię. „O śmiertelnych pokolenia – życie wasze to cień cienia” (*Król Edyp* – słowa Chóru).

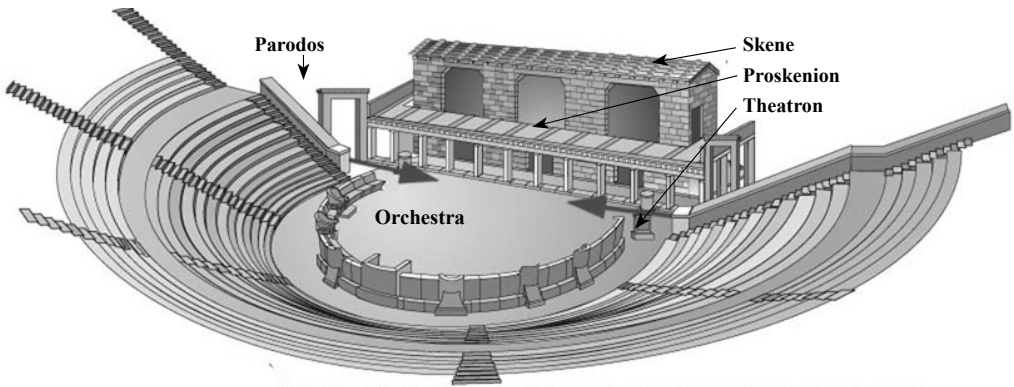
DECORUM

Zasada odpowiedniości stylu do gatunku. Polegała na odpowiednim dobraniu stylu mówienia bohaterów i słownictwa do gatunku oraz tematyki dzieła. Osoby i ich mowa musza pasować do tragedii – czyli żadnych tu wątków komediowych ani osób z pospólstwa. Tacy gorsi bohaterowie mogą występować w komedii.

FINAŁ – DLACZEGO BOHATER TRAGICZNY MUSI ZGINĄĆ?

Bo wykazał się pychą i wiarą w wielką moc człowieka. Bogowie go wyśmiali. Krótko i węzłowato – pokazali mu, gdzie jego miejsce. Za pychę się płaci, za próbę przeciwstawienia się losowi się płaci, za bunt przeciw bogom się płaci. Najwyższą cenę.

Z JAKICH ELEMENTÓW SKŁADAŁ SIĘ TEATR GRECKI?

TEATR GRECKI

Wraz z rozwojem dramatu rozwijał się także sam teatr jako budowla. Początkowo teatry budowano z drewna, później z kamienia. Pierwszy teatr mieścił się w Atenach na agorze; uległ zniszczeniu w 499 roku p.n.e. Ciepły klimat Grecji zezwalał na to, by spektakle teatralne odbywały się na powietrzu (zapamiętaj, że stąd bierze się nazwa amfiteatr) W jego konstrukcji można wyodrębnić stałe elementy spełniające określone funkcje.

- **Orchestra** – prostokątny lub kolisty plac z umieszczonym w jej środku ołtarzem boga, na którym występował chór.
- **Skene** (od tego dzisiejsza nazwa scena) to drewniany barak służący i jako garderoba, i jako dekoracja wypełniająca tło akcji; był pomysłem Ajschylosa.
- **Proskenion** (od tego dzisiejsza nazwa proscenium, część sceny wysunięta przed kurtynę), czyli front skene, początkowo ozdobiony był kolumnami, pomiędzy które wsuwano drewniane tablice stanowiące rodzaj dekoracji.
- **Parodos** to szerokie przejścia znajdujące się po obu stronach pomiędzy orkestrą a skeną, przez które chór wchodził na orkestrę, a publiczność dostawała się do teatru, zwłaszcza do niższych rzędów.
- **Theatron** (od tego dzisiejszy teatr) to wówczas widownia – z początku prowizoryczna: zbocze góry, na którym siadali widzowie – później zaś drewniane i kamienne ławy stawiane jedne nad drugimi.

CZY WIESZ, ŻE...

- Przedstawienia miały charakter konkursowy – w finale przyznawano nagrodę.
- Na cały dzień do teatru przychodziły całe rodziny z poduchami, wiktuałami, którymi raczono się podczas spektakli...
- Publiczność ateńska była podobno bardzo żywa: reagowała krzykami, gwizdaniem, tupaniem, oklaskami – a czasem niezwykłym, onieśmielającym milczeniem 14 tysięcy ludzi. To był dopiero hołd! Gorzej, gdy widzowie zaczynali rzucać w aktorów swoim prowiantem...
- Chór tragiczny składał się z 14 osób. Protagonista to aktor główny, pierwszoplanowy.
- Spektakle rozpoczynano raniutko, zaraz po wschodzie słońca.
- W ciągu świątecznego dnia Wielkich Dionizjów odgrywano cztery do pięciu sztuk teatralnych.
- Dopiero trzeciego dnia pokazywano komedie, które ceniono zdecydowanie mniej.
- Kobiety w teatrze bywały tylko na widowni!

STROJE AKTORÓW

- Aktor tragiczny występował w chitonie – klasycznym greckim ubiorze przypominającym długą, sięgającą kolan koszulę, często zdobionym wzorami geometrycznymi, oraz w koturnach, wysokich butach, dzięki którym aktorzy mogli być lepiej widoczni.
- Bogów wyróżniano za pomocą szczegółów stroju lub specyficznych dla nich atrybutów.
- Uzupełnienie kostiumu stanowiła maska. Maski aktorów były różne dla tragedii i komedii, dostosowano je do wieku i stanu postaci, z każdym rodzajem maski był związany stały kolor włosów. Maski często były konstruowane tak, że służyły jako wzmacniacz głosu.

V wiek p.n.e. – to złoty wiek teatru greckiego (wiek klasyczny).

Tworzyli wtedy Ajschylos, Sofokles, Eurypides.

Skąd aktor na scenie?

Aktorzy zawdzięczają swój zawód Sofoklesowi. W początkach tragedii greckiej aktorem bowiem był sam autor utworu. Zwyczaj ten przełamał dopiero Sofokles, któremu zbyt słaby głos uniemożliwiał granie na scenie. Wielki tragik zagrał w swym życiu tylko dwie role, do tego jeszcze... nieme.

Antygone

Sofokles

Motyw

Teatr grecki – to kamień milowy w rozwoju kultury europejskiej. Śmiało może być motywem przewodnim egzaminu.

Inne tematy – młodość, bunt, miłość i konflikty w rodzeństwie także mogą pojawić się w teście egzaminacyjnym.

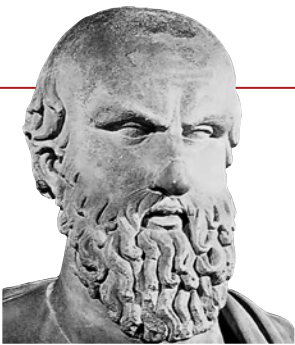
Pojęcie Fatum – inaczej przeznaczenie, los.

Typowa dla epoki jest wiara w fatum. Starożytni Grecy byli przekonani, że los każdego człowieka jest z góry określony, a on sam nie ma żadnego wpływu na bieg dziejących się w jego życiu wypadków. Nad ich przebiegiem czuwają moiry – boginie przeznaczenia. Klo to i Lachezis przędły nić ludzkiego życia, Atropos przecinała ją, gdy nadchodziła chwila śmierci.

Losy rodziny Labdakidów to dowód na istnienie fatum, nieodwracalność decyzji losu, niemożność uniknięcia werdyktu Fatum.

Łacińskie „fatum” oznacza:

to, co przepowiedziane, zarządzane przez bogów. Koniec. Kropka. Nawet świadomość przyszłości, uchylonej np. przez wyrocznię, nie zmienia faktów – przypomnij sobie Edypa! To, że wiedział, co mu grozi, i pragnął uniknąć nieszczęść, tym bardziej go do nich popchnęło!

Sofokles

LEKTURA W EPOCE

Stop! Jesteś w Starożytnej Grecji!

Dokładniej w V wieku przed naszą erą, w najciekawszym z miast – Atenach! Panuje tu Perykles – mądry władca, który wstawił się jako opiekun artystów, czuwający nad kulturą i sztuką, rozwojem demokracji. Czasy peryklejskie nazywa się też złotym wiekiem starożytnej Grecji... Tu obok nauki i demokracji rozwija się – teatr. Tworzy jeden z najznakomitszych tragików – Sofokles. Jego dzieła okazały się nieśmiertelne, a jedno z nich – to *Antygone*.

Aktorzy z teatru greckiego

TYTUŁ

Antygone. Sofokles wzorem antycznych tragików wskazuje w tytule główną bohaterkę.

AUTOR

Sofokles (496–406 p.n.e.) – jeden z trzech wielkich tragików greckich, autor *Antyfony*. Wprowadził do dramatu trzeciego aktora, zwiększył liczbę osób w chórze z 12 na 15, udoskonalił dekoracje. W swoich utworach ograniczył rolę bogów, większy nacisk położył na przeżycia osób dramat. Tworzył w czasach Peryklesa. Napisał około 120 dramatów. Zachowało się tylko siedem tragedii.

GENEZA

Antygone powstała w V wieku p.n.e. Jej źródłem jest mit – historia rodu Labdakidów. W tragedii Sofokles podejmuje ważny, wówczas dyskutowany w Atenach, temat o zakresie kompetencji władcy.

GATUNEK

Wzorcowy przykład tragedii greckiej.

„ANTYGONA” A ANTYK

MITOLOGIA

Źródłem fabuły jest mit – historia rodu Labdakidów. Do tego mitu nawiązuje Sofokles w *Antygonie*.

Antygone jest córką Edypa (potomka przeklętego przez bogów Lajosa), a siostrą Polinejesa i Eteoklesa oraz Ismeny. Edyp poznał już swój los – za nieświadome ojcobójstwo i kazirodztwo – poniósł karę. W Tebach po jego śmierci rozgorzała walka o tron pomiędzy książętami – Eteoklesem i Polinejesem. Eteokles nie dotrzymał zawartej wcześniej umowy, po roku sprawowania władzy nie chciał odstąpić tronu Polinejesowi. Ten sprowadził więc na Teby obce wojska, aby odzyskać koronę. W efekcie obaj bracia zginęli na murach miasta w bratobójczej walce. Władzę objął ich stryj Kreon. W tym momencie rozpoczyna się akcja *Antyfony*. Jest smutnym finałem dziejów rodu dotkniętego, klątwą bogów.

SPOSÓB NA ZAPAMIĘTANIE TREŚCI:

Przenieś się w czasie: Teby. Cisza po bratobójczej wojnie o władzę. Obaj pretendenci do tronu nie żyją. Co właściwie się tam zdarzyło?

Akcja tragedii rozpoczyna się w momencie, kiedy bracia walczący o tron – Polinejes i Eteokles – zginęli, a Kreon rozpoczyna swe panowanie od wydania kategorycznego zakazu pochówku Polinejesa.

- Nowy król wydał rozkaz zakazujący grzebania zwłok Polinejesa, ponieważ uważał go za zdrajcę. Eteoklesowi nakazał urządzić pogrzeb bohater-ski, pochować go z wszelkimi honorami.

- Temu postanowieniu przeciwstawia się Antygone – siostra Polinejesa i Eteoklesa. Decyduje się pogrzebać brata wbrew zakazowi i dokonuje czynu, łamiąc w ten sposób prawo królewskie.

- Król rozwścieczony nieposłuszeństwem wydaje wyrok śmierci na sprawcę czynu – nie cofnie go, gdy okaże się, że zbrodniarką jest jego siostrzenica, a zarazem narzeczona jego syna Hajmona.

- Zamurowana w skale Antygone popełnia samobójstwo. Zabija się też Hajmon i jego matka, a żona Kreona... Król Kreon pozostaje sam.

BOHATEROWIE „ANTYGONY”

- Antygone** – tytułowa bohaterka, córka Edypa, siostra Ismeny.

- Kreon** – nowy władca Teb, stryj Antyfony i Ismeny.

- Ismena** – siostra Antyfony.

- Hajmon** – syn Kreona i narzeczony Antyfony.

- Chór** – dość nietypowy bohater. Chór nie jest tylko biernym obserwatorem zdarzeń, jak często było w tragediach greckich. Jako część społeczeństwa tebańskiego (pełni rolę posłów, rady miasta) wypowiada też swoją opinię w sprawie Antyfony – najpierw dość powściągliwie, aż w końcu bierze stronę Antyfony. Dzięki jego obecności poznajemy nie tylko aktualne, lecz także zakulisowe zdarzenia, jak również i to, co wydarzyło się przed rozpoczęciem akcji.

Sofokles obok Antyfony wprowadza do swej sztuki jeszcze jedną postać – Ismenę.

To siostra Antyfony – cicha, spokojna, nieco bojaźliwa, podporządkowująca się karnie wszystkim postanowieniom władcy. Ismena reprezentuje w dramacie zupełnie inną niż jej siostra postawę wobec życia – nie buntowniczą, niewątpliwie mniej efektowną, ale także ważną. Ismena inaczej postrzega rolę kobiety. Sądzi, iż sprawy wagi państwowej, wielka polityka, jej związek z etyką, bohaterskie gesty nie powinny być udziałem kobiety. Bo przecież ktoś musi dbać o podtrzymanie rodu, wydać na świat dzieci, ktoś musi umrzeć zwykłą śmiercią... Zdaje się, że są to poglądy bliskie autorowi dzieła.

Antoni Brodowski, *Edyp i Antygone*

DLACZEGO TO WAŻNE DZIEŁO?

- To typowy przykład tragedii greckiej, o klasycznej, wzorcowej dla gatunku konstrukcji.

- Rola, jaką odgrywa Fatum ukazuje mentalność ludzi antyku, dotyka ważnego tematu w dziejach kultury – sytuacji istoty ludzkiej, jej mocy wobec losu, decyzji o własnym życiu.

- To utwór o konieczności dokonywania w życiu człowieka, obrony swoich zasad, wierności wartościom.

- To najczęściej grywana i aktualna współcześnie tragedia grecka.

NA CZYM POLEGA PONADczasowość „ANTYGONY”?

Sofokles ukazał konflikty i motywy postępowania ludzi, które wciąż są aktualne.

- Konflikt pomiędzy dobrem społecznym a dobrem jednostki, walka o władzę, motyw zdrady i dochodzenia swoich praw, zderzenie uczuć i obowiązku – to obecne we współczesności zagadnienia.

- Dziś też ważne jest pojęcie sprawiedliwości, nadal pragniemy, aby prawo czy ustawa dotyczyły w tej samej mierze wszystkich – tak rodzin rządzących, jak prostych śmiertelników.

- Trwałe jest także uczucie siostrzane, szacunek, jaki winni są ludzie umarłemu, czytelnik współczesny rozumie więc uczucia Antyfony. Dziś także oprócz prawa oficjalnego istnieje prawo niepisane, religijne, powstają dylematy, gdy porządki te pozostają w konflikcie.

A kluczowe pytanie, które rodzi się po obserwacji bohaterów Sofoklesa – czy rzeczywiście istnieje fatum, które decyduje o ludzkim losie – wciąż pozostaje bez odpowiedzi.

NA CZYM POLEGA TRAGIZM ANTYGONY?

Tragizm – to sytuacja, w której trzeba dokonać wyboru, a każda decyzja doprowadzi bohatera do klęski. Antygone musi rozstrzygnąć, czemu powinna się podporządkować – czy prawu religijnemu – które od wieków nakazuje grzebanie zmarłych – czy rozkazowi króla, który karząc w ten sposób zdrajcę, kieruje się przede wszystkim racją stanu? Bogowie nakazują pochować zmarłego bez względu na jego ziemskie uczynki, a jeśli się tego nie zrobi, dusza zmarłego nie zazna po śmierci spokoju. Jeśli Antygone wypełni prawo boskie, poniesie karę, narazi się władcy, jeśli natomiast podporządkuje się jego rozkazowi, ocali własne życie, ale nie zazna spokoju sumienia obciążona balastem winy za sprzeniewierzenie się religii. Antygone dokona wyboru zgodnego z własnym sumieniem, pochowa zwłoki brata i poniesie za to karę – śmierć. Kreon, chociaż odniesie triumf jako władca, zostanie ukarany przez los – straci syna i żonę.

Politeizm

– wiara Greków była wiarą w wielu bogów. Uważano bogów za istoty podobne do ludzi – zazdrosne, kapryśne, kłóliwe, rywalizujące ze sobą. Bogowie wpływali na ludzki los, co odzwierciedla się w fabułach dzieł antycznych.

Tragizm

– podstawowa kategoria tragedii greckiej

Polega na umiejscowieniu bohaterów w sytuacji konfliktu tragicznego, w starciu dwóch równorzędnych racji. Wybór którejkolwiek z nich przynosi w rezultacie klęskę, a nawet śmierć. Bohater zostaje zatem uwikłany w sytuację bez wyjścia. Każdy z wyborów, jakiego dokona, kończy się dla niego tragicznie.

Sytuacja Antyfony i Kreona jest klasycznym przykładem tragizmu.

Mitologia

– to zbiór mitów, czyli podań opowiadających o powstaniu świata, życiu i śmierci, bogach i herosach. Ważna, bo wątki mitologiczne były kanwą tragedii greckich.

CECHY KOMPOZYCJI

Fatum

– to siła, która sprawia, że Antygona dokonuje czynu zakazanego przez władcę, czym ściągając na siebie winę tragiczną. Chociaż narusza zakaz królewski nie dlatego, że chce działać na szkodę państwa, ale dlatego, że pragnie uszanować wolę bogów. Winą tragiczną obarczony jest również Kreon, wszystko, cokolwiek robi, czyni w przekonaniu, że działa zgodnie z wolą bogów. Ale to przecież ironia tragiczna, która przejawia się w tym, że działania władcy przynoszą skutki sprzeczne z jego zamiarami. Wszystko, cokolwiek robi, działa na jego niekorzyść i prowadzi ku nieuchronnej katastrofie – doprowadza do śmierci syna i żony.

Edyp i Antygona

„ANTYGONA” SOFOKLESA – JAKO WZÓR KLASYCZNEJ TRAGEDII

Tragedia klasyczna jest gatunkiem wysokim, więc postacie w niej występujące powinny pochodzić z wysokich rodów, mieć szczególną pozycję społeczną. Tak jest w przypadku bohaterów *Antygony*. Antygona, jej siostra Ismena, Kreon, jego syn Hajmon, żona Kreona Eurydyka należą do rodziny królewskiej. Bohaterów, jak przystało na szlachetnie urodzonych, cechują również wyjątkowe zalety:

- **Kreon** jest sprawiedliwy, szlachetny, myśli przede wszystkim o interesie państwa;
- **Antygona** ma wielką odwagę i z determinacją walczy o wartości, które są dla niej najważniejsze.

Ale ich wyjątkowość nie powoduje, że są pozbawieni typowo ludzkich wad. Zachowują się jak zwykli ludzie.

- Antygonie żal umierać, jest okrutna wobec siostry, Kreon w swoim zaślepieniu nie chce wziąć pod uwagę zdania innych, posądza ich, że są przekupni.
- Antygona jest uosobieniem kochającej siostry i córki (to ona towarzyszyła Edypowi – ślepcowi w jego tułaczce). Gdy Kreon zabrania pogrzebać ciało jej brata Polinejesa, Antygona słusznie się buntuje: pozostawienie ciała bez pochówku jest bowiem dla starożytnych największą krzywdą, jaką można wyrządzić zmarłemu. Wybiera więc nakaz prawa boskiego, przedkładając je nad prawo ziemskie.
- Ismena to typ potulnej i posłusznej obywatelki.
- Kreon to uosobienie władzy – wypowiada znamienne słowa: „Państwo – to jestem ja”... Siły Kreona zwyciężyły w bitwie, a niepisany prawem zwycięzcy było zbezczeszczenie ciał przeciwników. Kreon, zabraniając grzebania Polinejesa, czyni zadość swoim poddanym – nakłada odpowiednią karę na buntownika. Robi to, co według niego powinien uczynić sprawiedliwy król.

PESYMIZM HUMANISTÓW.

Starożytność jest źródłem humanizmu – nauk, sztuk, w których człowiek jest w centrum zainteresowania. Z drugiej strony reprezentują bardzo pesymistyczną wizję postrzegania sytuacji człowieka – zależny od fatum, podległy bogom, tak naprawdę nie może stanowić o sobie. Może tylko być cnotliwym – wówczas ma szansę obronić się przed katastrofą.

ZAPAMIĘTAJ

Tragedia – to najstarszy gatunek dramatyczny – utwór przeznaczony na scenę, pisany stylem wysokim, z podziałem na role.

- Jego istotą jest **konflikt tragiczny**.
- Tragedia ukazuje dzieje bohaterów mitologicznych ze szlachetnych rodów.
- **Fatum** sprawia, że wpłatają się w sytuację o charakterze tragicznym (wina niezawiniona, brak możliwości wyboru, zagrożenie śmiercią).
- Zasadą tragedii jest zachowanie trzech jednostek – miejsca, czasu i akcji.
- Obowiązkowo obecny musi być chór – komentujący zdarzenia, podkreślający wagę zdarzeń.

ODPOWIEDZ NA PYTANIA

PRZYPOMNIJ MIT, Z KTÓREGO WYWODZI SIĘ „ANTYGONA” SOFOKLESA.

Sofokles nawiązuje do mitu Labdakidów. Antygona jest córką Edypa, a siostrą Polinejesa i Eteoklesa oraz Ismeny. Sofokles umieszcza akcję tragedii w chwili, gdy obaj bracia już nie żyją. Walcząc o władzę, doprowadzili do wojny – Eteokles nie dopełnił umowy i po roku panowania nie odstąpił tronu bratu Polinejesowi, a Polinejes, uzyskawszy w królestwie Argos pomoc, napadł na Teby, aby dochodzić swoich praw. Obaj bracia giną, a władzę obejmuje Kreon. Eteoklesa nakazuje pochować jako bohatera, ze wszelkimi honorami. Jeśli chodzi o Polinejesa – Kreon zakazuje pogrzebu zdrajcy. Tematem tragedii jest czyn Antygony, która przeciwstawia się rozkazowi króla i dokonuje pochówku brata. Kreon jest konsekwentny. Mimo że przestępstwa dokonała narzeczona jego syna – utrzymuje wyrok w mocy i skazuje Antygonę na powolną śmierć w lochu. Finisz tragedii to seria samobójstw: zabija się Antygona, zrozpaczony Hajmon i Eurydyke – jego matka, a żona Kreona.

PODAJ DEFINICJĘ TRAGEDII JAKO GATUNKU.

Tragedia – gatunek dramatyczny powstały w starożytnej Grecji, obejmuje utwory, których ośrodkiem i motorem akcji jest nieprzezwyciężony konflikt między dążeniami wybitnej jednostki a siłami wyższymi, czyli „tragizm”. Mówiąc inaczej, bohaterowie

tragedii są uwikłani w konflikt tragiczny, a ich czas, działanie są uzależnione od siły wyższej, fatum. **Kategorie związane z tragedią to:** konflikt tragiczny, ironia tragiczna i katharsis.

WYJAŚNIJ POJECIA: TRAGIZM, KONFLIKT TRAGICZNY, IRONIA TRAGICZNA I KATHARSIS.

• TRAGIZM

– jest to sytuacja, w której bohater musi dokonać wyboru pomiędzy dwoma równorzędnymi racjami. Każda decyzja, jaką podejmie, będzie miała negatywne skutki.

KONFLIKT TRAGICZNY

– istota tragedii – to właśnie istnienie dwóch równorzędnych racji, pomiędzy którymi nie sposób dokonać wyboru. Przykładem mogą być losy bohaterów Sofoklesa.

Nieszczęsny bohater znajduje się niejako w sytuacji bez wyjścia. Jeśli wybierze decyzję a – przegra, jeśli b – też przegra. Trzeciego wyjścia nie ma. Przyznacie, że to sytuacja tragiczna!

IRONIA TRAGICZNA

Jest to inaczej nieszczęśliwe zbłądzenie bohatera, które polega na zderzeniu rzeczywistej sytuacji bohatera z tym, co wie on na

własny temat, np. popełnia zbrodnię, czyn, który wynika z niewiedzy. Przykładem sytuacji, w której zaistniała ironia tragiczna, jest moment, kiedy Edyp zabija Lajosa i żeni się z Jokastą, nie wiedząc, że są to jego rodzice, a wręcz przeciwnie, przecież uciekł z Koryntu, aby uniknąć spełnienia przepowiedni, iż zabije własnego ojca i ożeni się z matką.

KATHARSIS

Pojęcie to znaczy dosłownie „oczyszczenie”. Funkcję „oczyszczającą” przypisywał tragedii Arystoteles. Katharsis to wstrząs uczuciowy, oczyszczenie duszy widza z win, wyzwolenie. Polega na tym, że widz przeżywa „litość i trwogę”, patrząc na akcję tragedii. Naszą (jeśli jesteśmy widzami) litość wzbudza nieszczęście człowieka niewinnego, natomiast trwogę – nieszczęście człowieka, który jest do nas podobny. Starożytni twórcy układali fabuły tragedii, pamiętając o tych właśnie celach.

szczęścia były nieuniknione. Warto też wiedzieć, że mitologia posiada „specjalne” bóstwa przeznaczenia. Są to Parki, Sybille, Mojry i rzymskie bóstwo – Fatum.

Stąd **fatalizm** to postawa człowieka, który wierzy w przeznaczenie, w ów odgórny scenariusz wypisany każdemu człowiekowi – nieodwołalny, konieczny – i, niestety, najczęściej chodzi o nieszczęśliwe wydarzenie.

JAKIE WAŻNE TEMATY PODEJMUJE SOFOKLES W „ANTYAGONIE”?

• Zagadnienie wolności ludzkiej woli i roli Fatum w życiu człowieka

Antygona stanowi ważny głos w dyskusji, która miała miejsce w starożytnych Atenach i dotyczyła niezwykle trudnej kwestii prawa i władzy. Usiłowano rozstrzygnąć, które prawo jest decydujące, czy to zwyczajowe, niepisane, religijne, czy też prawo ustawowe, pisane, oparte na umowie? Czy można królowi dać moc wydawania ustaw i rozporządzeń, które nie respektują prawa boskiego? Czy prawo religijne może z kolei ograniczać autonomię królewskiej władzy, zagrażać niekiedy nawet racji stanu? Sofokles daje pierwszeństwo prawu boskiemu, ale wskazuje też na pewne racje władcy ziemskiego.

• Temat miłości i śmierci.

– Antygoną powoduje miłość siostrzana. Mówi, że przyszła „współkochać, nie współnienawidzić” – jej miłość wybacza zdradę, jest ponad ziemskie sprawy.

– Ważnym tematem tragedii jest też śmierć – jej rola, siła i powaga. Najpierw dylemat: czy śmierć jest swoistym oczyszczeniem, każe zapomnieć o przewinieniach zmarłego? Tak pyta Kreon: „Czy wróg, nawet gdy zginie, staje się przyjacielem?”. Czy śmierć powinna jednak przynieść „koniec sporów”? Z drugiej strony – czy godzi się znieważać zwłoki wroga?

• Idea humanizmu – nakaz solidarności ludzi, skazanych na śmierć wyraża ją słynny cytat:

„Współkochać przyszląm, nie współnienawidzić”.

Wypowiada je Antygona w odpowiedzi na kwestię Kreona, który mówi: „Wróg i po śmierci nie stanie się miłym”. W tych słowach córki Edypa uzewnętrznia się cała jej postawa wobec świata i bliźnich. Chce wyrazić, iż działa powodowana miłością, uczuciem pozytywnym, a nie nienawiścią, uczuciem negatywnym. Nie tylko nakaz religijny, lecz także po prostu uczucie do brata, o którym wie, że zdradził, każe jej dokonać pochówku. W obliczu śmierci bowiem wszyscy zdają się podlegać tym samym prawom („A jednak Hades pożąda praw równych” – mówi w tej samej rozmowie Antygona). „Współkochać” rozumieć można jako: kochać razem z innymi, dzielić się miłością. „Współnienawidzą” często przedstawiciele jakiejś grupy członków innej, uważając ich za obcych, wrogów. Antygona zaś przepełniona jest uczuciem, które porównać można do późniejszej miłości chrześcijańskiej. Głosi solidarność w imię miłości. Postawa nienawiści, którą reprezentuje Kreon, nie zna przebaczenia, bezwzględnie wymaga zemsty. Antygona natomiast stoi po stronie moralności miłosiernej, zawsze, bez względu na okoliczności, wybierającej dobro.

JAKI JEST STOSUNEK AUTORA DO GŁÓWNYCH POSTACI?

Ostatecznie Sofokles staje po strony Antygony i prawa boskiego. Klęska Kreona wskazuje, że autor nie popiera jego postępowania. Kreon traci w efekcie swojego upartego działania najbliższą rodzinę – żonę i syna. Hajmon na wieść o śmierci Antygony popelnia samobójstwo, zrozpaczona matka po zgonie syna również decyduje się na ten desperacki czyn. Kreon pozostaje sam, z poczuciem winy za zaistniałe wypadki. Utrata najbliższych, samotność, wyrzuty sumienia to największa kara dla człowieka. Większa od śmierci. Z tego wniosek, że Sofokles potępia

Kreona. Przyznaje mu pewne racje (co wypowiada Chór), ale uważa, że król, ustanawiając prawa, powinien liczyć się z religią i opinią społeczeństwa, uwzględniać również prawa zwyczajowe, funkcjonujące od wieków w tradycji. Władca Teb nie okazał tej mądrości, dlatego poniósł karę.

Wniosek

Niewątpliwie więcej racji przypisuje Sofokles Antygonie, czyniąc ją w tragedii symbolem buntu, niepokorności, odwagi. Ale i w przypadku tej postaci ocena nie jest jednoznaczna.

mają nastąpić. Zauważmy, że Lajos wiedział, iż syn ma go zgładzić – więc pozbył się go. Edyp dowiedział się, że według wyroczni zabije ojca – porzucił więc swoich domniemyanych rodziców, aby, o ironio! – napotkać na drodze prawdziwego rodzica, klócić się z nim i zabić go. Nazwalibyśmy to dziś prawdziwą ironią losu!

CZY MOŻNA POWIĄZAĆ Z DZIEJAMI EDYPA POJĘCIA „FATUM” ORAZ „IRONII TRAGICZNEJ”?

Tak. Całość dziejów Edypa i jego rodu to jakby obraz skonstruowany na potwierdzenie tezy: nie unikniesz swojego losu, to, co przepowiedziała wyrocznia, musi się spełnić i nie ma od tego ucieczki. Nawet jeśli przyszłość uchyli rąbka swej tajemnicy. To właśnie fatalizm – konieczność i nieodwołalność zdarzeń, które

DLACZEGO ANTYGONA JEST POSTACIĄ TRAGICZNĄ?

Antygona musi wybrać między dwoma racjami, z których obie są równie ważne i sprzeczne ze sobą. Jako kochająca siostra, wierna prawu boskiemu czuje się zobowiązana do pochowania i uczczenia zwłok brata Polinejesa. Jeśli tego nie uczyni, nie tylko ciało zmarłego zostanie pohanbione, lecz – według wierzeń religijnych Greków – dusza Polinejka nie zazna spokoju.

Z kolei Antygona wejdzie w konflikt z prawem państwowym, gdyż Kreon zabronił pod karą śmierci pochować Polinejesa, uznając go za zdrajcę. Wybierając pomiędzy posłuszeństwem prawu boskiemu a rozkazowi królewskiemu, Antygona wybiera, zgodnie ze swoim sumieniem, prawo boskie i wypełni obowiązki siostry kochającej zmarłego brata. Poniesie za to śmierć.

CZY KREON TO TAKŻE BOHATER TRAGICZNY?

Tak, gdyż Kreon musiał wybierać pomiędzy działaniem, które nakazywało mu sumienie i uczucia rodzinne, a decyzją konieczną do utrzymania autorytetu władzy. Wydając rozkaz królewski zabraniający pochowania Polinejesa miał na celu dobro społeczne, gdyż uznawał czyn Polinejesa, który zaatakował Teby, wchodząc w sojusz z królem Adrastosem, za czyn zdrajcy. Z drugiej strony, Antygona była człon-

kiem rodu królewskiego i narzeczoną syna Kreona – Hajmona. Mając na celu dobro jednostki – tzn. swego syna i Antygony, Kreon mógł cofnąć rozkaz, lecz nadszarpnąłby swój autorytet i mógł zostać posądzony o niesprawiedliwość i kumoterstwo. Wybierając zaś dobro społeczne, utrzymanie silnej władzy i interesy państwa, naraził się bogom, bo pogwałcił prawa religijne nakazujące pochować zwłoki zmarłego.

50. PO CZYJEJ STRONIE RACJA? WYMIEN ARGUMENTY KREONA I ANTYGONY.

ANTYGONA

- Jako wolna jednostka mam prawo do swojej religii i jej obrządków!
- Siostrę obowiązuje miłość do brata i powinność odpowiedniego pochówku.
- Muszę pozostać wierna religii i tradycji, a te każą opłakiwać zmarłego i pomóc wędrowce duszy do Hadesu.
- Uczucia jednostki nie mogą zostać zdeptane przez ustawę lub bezduszny dekret.
- Władza winna służyć ludziom, a nie odwrotnie.
- Prawo boskie wyżej stawiam od państwowego.

KREON

- Polinejkes jest zdrajcą. Należy przykładowo go ukarać, by odstraszyć od zdrady innych.
- Muszę dbać o swój kraj, porządek, bezpieczeństwo i autorytet władzy.
- Stawiam dobro ojczyzny ponad dobro jednostki – nawet siostrzenicy i syna.
- Rozkaz dotyczył wszystkich.
- Żądam posłuszeństwa obywateli wobec władzy.
- Jestem odpowiedzialny za kraj, muszę bronić ustalonych praw. Rządzący nie może ulegać uczuciom.

Czy nie jest to sprzeczność pomiędzy uczuciem a bezdusznym prawem, wiarą a posłuszeństwem, jednostką a instytucją? Antygona mówi w słynnym cytacie: „współkochać przyszląm, nie współnienawidzić”. Chór, bogowie, Sofokles i pokolenia czytelników zdają się przyznawać rację jej uczuciom, wrażliwości, prawom jednostki. Ale czy Kreon, przegrany w końcu Kreon – nie miał wcale racji?

UDOWODNIJ, ŻE „ANTYGONA” JEST PRZYKŁADEM TRAGEDII KLASYCZNEJ

Antygona jest doskonałym przykładem tragedii klasycznej, ponieważ spełnia wszystkie wymogi stawiane temu gatunkowi. Możemy ją uznać za wzorzec tego gatunku.

REGUŁY RZĄDZĄCE TRAGEDIĄ GRECKĄ:

Tragedia respektuje zasadę trzech jedności:

- **Jedność akcji** – jeden wątek – dzieje Antygony i Kreona, brak scen epizodycznych.
- **Jedność miejsca** – całość akcji rozgrywa się przed pałacem królewskim w Tebach.
- **Jedność czasu** – brak luk czasowych, czas fabuły dramatu powinien być taki sam jak czas trwania samego widowiska teatralnego. A przynajmniej akcja dramatu powinna zamykać się w obrębie jednej doby.

BUDOWA DRAMATU

Budowa utworu – to szereg epeisodiów, czyli dialogów prowadzonych przez postacie, które przeplatane są pieśniami chóru – stasimonami.

Akcja zbudowana jest z ciągu wydarzeń połączonych ze sobą związkami przyczynowo-skutkowymi:

- wprowadzenie, czyli prologos,
- zawiązanie akcji – epeisodion I,
- rozwinięcie akcji – kolejne epeisodiony II, III, IV,
- perypetia – epeisodion V, w którym wydaje się, że wszystko dobrze się kończy, katastrofa
- i rozwiązanie – exodos.

Tragedia klasyczna jest gatunkiem zaliczanym do stylu wysokiego, w związku z tym cechuje ją:

- jedność świata przedstawionego – brak jakichkolwiek scen fantastycznych,
- jedność stylu – wszystkie występujące na scenie postacie mówią uroczystym, retorycznym, wysokim stylem.
- Jedność nastroju – tylko powaga, wzniosłość – nastrój podniosły.

Na scenie nie występuje nigdy więcej niż trzech aktorów, oczywiście, nie licząc chóru, który jest na scenie stale.

NIE ZAPOMNIJ O WYJĄTKOWEJ ROLI CHÓRU

• Jego rolą jest informowanie o wcześniejszych wydarzeniach – na przykład w parodosie opowiada o losie braci, którzy zginęli, walcząc ze sobą, o decyzji króla i postanowieniu Antygony.

• Chór także wyjaśnia i komentuje to, co dzieje się na scenie. Na przykład w stasimonie I śpiewa pieśń, która jest pochwałą państwa – najwyższego przejawu ludzkiej twórczości cywilizacyjnej i wyraża opinię, że złamanie prawa mógł się dopuścić jedynie wróg ojczyzny.

• Czasem ocenia postępowanie bohaterów, w stasimonie II wyraża swoje współczucie dla Antygony i stwierdza, że choć jest winna, to... trudno ją obwiniać, a jej cierpienie jest związane z Fatum ciężącym nad rodem Labdakidów.

ZRELACJONUJ WYDARZENIA PRZEDSTAWIONE W „ANTYAGONIE” SOFOKLESA JAKO REPORTER CODZIENNEJ GAZETY.

Tragiczne skutki bratobójczej wojny nie ograniczyły się do wojennych zniszczeń i śmierci wodzów. Król Kreon zakazał pochówku Polinejesa – bo ów brat ściągnął na miasto obce woj-ska. Ktoś jednak pod osłoną nocy pochował królewskiego syna. Kreon wydał następny wyrok – śmierć buntownikowi. Buntow-niczce raczej – bo okazała się nią siostra zmarłych braci – kró-

lewna Antygona, narzeczona królewskiego syna... Czy nieszczęścia Labdakidów nigdy się nie skończą? Kreon nie cofnął wyroku. Antygona nie poddała się do końca – sama ode-brała sobie życie. Nie zniósł tego jej narzeczony Hajmon, zabi-ła się też jego matka. Gdy opuszczałem Teby widziałem sylwet-kę osamotnionego króla Kreona złorzeczącego swemu losowi...

PRACA KLASOWA

Napisz charakterystykę Antygony i Kreona

CHARAKTERYSTYKA ANTYGONY:

- **Prezentacja** – Antygona córka Edypa i Jokasty, młoda królewna Teb.
- **Cechy zewnętrzne** – nie są opisane. Możemy mniemać, że była piękna, bo zasada decorum wymagała, by bohaterowie wysokiego rodu cieszyli się także urodą ciała.
- **Cechy charakteru** – odwaga, upór, duma, pewność swoich racji. Antygona z pewnością miała silną osobowość, była wier-na swoim zasadom, uparta, samodzielna. W dyskusjach, które prowadzi, ujawnia bystrość myśli i inteligencję
- **Stosunek do otoczenia** – wierna i kochająca córka i siostra. Ale już jako narzeczona nie jest tak kochająca – wydaje się że uczucia Hajmona mniej ją obchodzą.

RACJE ANTYGONY:

- Uznawała wyższość prawa boskiego nad ustawowym.
- Sądziła, że ocena postępów człowieka, nawet tych niegodnych, jest sprawą bogów, a nie człowieka.
- Twierdziła, że obowiązkiem krewnych jest pochowanie zmar-łego, aby mógł po śmierci zaznać spokoju.
- Kierowała się emocjami, miłością do brata, szacunkiem dla zmarłych.
- Uważała, że prawo ziemskie, pisane nie może naruszać od-wiecznych praw religii.
- Oceniała czyn Polinejesa mniej surowo, jako próbę odzyska-nia należnych mu praw do korony.
- Kierowała się przede wszystkim sumieniem, które nie pozwo-liłoby jej spokojnie żyć ze świadomością, że nie dopełniła obo-wiązku wobec zmarłego brata.

Uwaga – Antygona to:

- symbol buntu – bo buntuje się przeciw bezdusznej władzy w imię uczuć jednostki,
- symbol kochającej siostry i córki – bo poświęca się dla duszy Polinejesa, wcześniej powędrowała na tulażkę z oślepionym ojcem Edypem
- symbol osoby młodej, walczącej o swoje ideały – nie ulega au-torytetowi władzy i wieku wuja.

CHARAKTERYSTYKA KREONA:

- **Prezentacja** – Kreon, brat byłej królowej Teb Jokasty, w tej chwi-li król Teb.
- **Cechy zewnętrzne** – tak jak w przypadku Antygony nie są opisane.
- **Cechy charakteru** – ambicja, pewność siebie, upór, poczucie od-powiedzialności, konsekwencja. Ważny jest dla niego autorytet władcy, nie chce być posądzony o stronniczość.
- **Stosunek do otoczenia** – Kreon nie słucha rad, uparcie trzyma się raz powziętej decyzji. Wydaje się jednak, że kocha swoją rodzi-nę – spotka go straszna kara, bo straci żonę, syna i siostrzenicę.

RACJE KREONA

- Uznawał wyższość prawa ustawowego, pisanego nad zwycza-jowym.
- Uważał, że prawo religijne nie może ograniczać zakresu wła-dzy królewskiej.
- Twierdził, że zdrajcy nie zasługują na przyzwoity pochówek, ale powinni być karani nawet po śmierci, by być odstraszą-y-cym przykładem dla innych.
- Kierował się dobrem państwa, racją stanu, świadomy, iż bez-prawie bywa przyczyną upadku państwa.
- Miał na uwadze niewinne ofiary, które przyniosła wojna rozpo-częta za sprawą Polinejesa.
- Musiał dbać o swój autorytet i umacniać go. Nie mógł jako władca pozwolić sobie na okazanie słabości.
- Uważał, że bogowie nie mogą sprzyjać zdrajcom, ludziom nie-szanującym prawa.

Uwaga – Kreon to:

- symbol władcy broniącego swojego autorytetu
- symbol władcy totalitarnego
- symbol króla przegranego

PRACA Z TEKSTEM

1. *Źródłem tragedii oraz komedii był kult boga Dionizosa. W cza-sie Dionizjów, dorocznych uroczystości, chór recytował pieśni na cześć bóstwa. (Śpiewający) wykonywali tańce przebrani w kozłe skóry wielbicieli boga. Z chóru wyodrębniano pojedyncze kwe-stie. Powierzano je aktorom. Z czasem chór zaczął stanowić tło, komentarz do utworów o treści wziętej z mitów, poważnej, budzą-cej filozoficzną myśl o życiu i jego sprawach. Tak powstała „ko-zia pieśń”, czyli tragedia, podczas gdy komedia opowiadała w zabawny sposób o zwykłych, potocznych zdarzeniach.*

J. Piechowski *Symbol i mit w starożytnej Grecji*

1. Za kogo przebierali się wielbicieli Dionizosa?
2. Co znaczyło słowo *tragedia*?
3. Czy to zdanie jest prawdziwe: *Kult Dionizosa stał się źró-dłem tragedii – gatunku wysokiego, poważnego, komedia jako gatunek niski wywodzi się z innych obrzędów.*

Odpowiedź:

1. Za kozły (byli przebrani w kozłe skóry).
2. Dokładnie: kozia pieśń
3. Nie – oba gatunki wywodzą się ze święta Dionizosa.

2. *Wielka jest władza umarłych. Nikt od niej Nie jest bezpieczny. Choćby się otoczył Gromadą szpiegów i milionem straży Oni osiągną.*

Czesław Miłosz *W Warszawie*

1. Jak rozumiesz nawiązanie do *Antygony* w wierszu *W War-szawie* Czesława Miłosza.

Odpowiedź:

Miłosz wypowiada się jako poeta, który słyszy płacz Antygo-ny, co szuka swojego brata wśród ruin zbombardowanego mia-sta... i nie może odstąpić od roli poety–piewcy swoich cza-sów, płaczki żałobnej, choć pragnął tego. Być może i dokonałby tego, ale... „ten płacz Antygony” nigdy mu na to nie pozwoli. W 1949 roku Miłosz napisał poemat *Antygona* – w formie dia-logu Antygony i Ismeny. Nawiązuje w nim do sytuacji powo-jennej Polski – i to jeszcze raz potwierdza ponadwiekową, po-nadhistoryczną wartość sędziwej tragedii Sofoklesa.

DŁUŻSZA WYPOWIEDŹ PISEMNA NA EGZAMINIE

Młodzi bohaterowie muszą się buntować – w ten sposób walczą ze złem świata. Udowodnij rację tej wypowiedzi na przykła-dzie Antygony oraz innych znanych ci bohaterów literackich.

NOTATKA WSTĘPNA

- **Gatunek pracy** – to rozprawka, teza znajduje się w temacie, jego autorzy nie zakładają takiej możliwości, że nie zgodzisz się z przytoczoną tezą. Co jeśli masz inne zdanie? Nic – lepiej nie ryzykować na egzaminie... cel jest więc jasny – pokazać jak bunt młodych staje się słuszną walką ze złem świata.
- Należy wybrać przykłady bohaterów – jednego bohatera, a ra-czej bohaterkę, masz określonego z góry – to nasza Antygona. Jeśli chodzi o innych – można temat przenieść na rodzimy grunt. Młodzież polska wielokrotnie buntowała się przeciw złu w po-staci przemocy zaborców lub okupantów. Dobrym przykładem są bohaterowie romantyczni.
- Przytocz argumenty – bunt tych bohaterów to walka o sprawie-dliwość, protest przeciw złu.

JAK ZNALEŹĆ PUNKTY DODATKOWE?

Zapamiętaj i przytocz cytat z poematu Czesława Miłosza pt. *An-tygona*. Bohaterka mówi tam:

*Dopóki żyję, będę wołać nie
Słyszysz Ismeno? Będę wołać nie!
Prawo Kreona! I zakaz Kreona!
Czymże jest Kreon kiedy ginie świat?*

Te słowa możesz uczynić ładnym zakończeniem swojej pracy. Zacytuj i skomentuj na przykład tak:

„Nie” Antygony można uznać za credo młodych buntowników walczących ze złem świata. Być może dzięki temu, że są, że wciąż wołają „nie” – człowiek może ocalić najważniejsze wartości i nazywać się człowiekiem.

KRÓTKA WYPOWIEDŹ PISEMNA NA EGZAMINIE

Napisz tekst zaproszenia na spektakl teatralny w teatrze Ateneum w Warszawie. Czy wiesz, co znaczy Ateneum?

Zaproszenie

Serdecznie zapraszamy Panią Annę Wolską.
na uroczysty spektakl Sofoklesa pt. „Antygona”, w reżyserii Adama Hanuszkie-wicza, który odbędzie się w Warszawie w teatrze Ateneum (Powiśle ul. Dobra 67)
18 stycznia 2009 roku, o godzinie 18.
Spektakl uświetni gościnny występ Krystyny Jandy.
Będzie nam bardzo miło Gościć Panią.

Zespół aktorski teatru Ateneum

CZY UJĄŁEŚ W SWOIM ZAPROSZENIU:

- Adresata?
- Informacje – kiedy, gdzie, o której godzinie od-będzie się przedmiot zaproszenia?
- Kto zaprasza?
- Grzecznościowe zdanie?

Uwaga

Ateneum oznacza świątynię ku czci Ateny, w Atenach – działał tam klub uczonych i poetów.

Piszemy podanie

Podanie jest pismem urzędowym z prośbą skierowaną z reguły do jakiejś instytucji, urzędu, władz, a więc ma jednoznacznie określony układ i formę. Musi być napisane starannie na papierze podaniowym lub na komputerze na kartce formatu A4.

- PODANIE POWINNO SIĘ SKŁADAĆ Z NASTĘPUJĄCYCH ELEMENTÓW:
- miejscowości i daty (prawy górny róg),

• informacji o nadawcy (lewy górny róg),

• informacji o odbiorcy (prawy górny róg, pod nazwą miejscowości i datą, poniżej danych nadawcy),

• treści właściwej podzielonej na 3 akapity:

– I akapit rozpoczynamy zwrotem:
Zwracam się z prośbą o...

– II akapit rozpoczynamy zwrotem:
Proszę swoją motywuję tym, że...

– III akapit składa się ze zdania:
Bardzo proszę o pozytywne rozpatrzenie mojego podania.

• własnoręcznego podpisu (prawy dolny róg).

UWAGA 5.

Do podania można dołączyć załączniki, które wprowadza się wyrażeniem:

- **Załączniki** – zapisanym w lewym dolnym rogu pod podpisem.
- Załączniki wymienia się w punktach.
- Pod ostatnim punktem należy się jeszcze raz własnoręcznie podpisać.

UWAGA 1.

Datę można zapisać na 3 różne sposoby:

- 24.06.2011 r.
- 24 czerwca 2011 r.
- 24 VI 2011 r.

Pamiętaj, że:

24.06.2011 r.

- Jest to najczęściej stosowany sposób zapisu daty, czyli wszystko wyrażone przy użyciu cyfr arabskich, z kropkami po cyfrach oznaczających dzień i miesiąc

24 czerwca 2011 r.

- Jeżeli nazwę miesiąca zapisujemy słownie, to podajemy ją zawsze w przypadku zależnym (w dopełniaczu – **czego?**), a nie w mianowniku, nie stawiamy kropki po cyfrach oznaczających dzień i miesiąc.

24 VI 2011 r.

- Nie stawiamy kropki między składnikami daty, jeżeli miesiąc zapisany jest cyfrą rzymską.

UWAGA 2.

W informacjach o nadawcy podajemy:

- imię i nazwisko,
- adres z kodem pocztowym,
- nr telefonu, ewentualnie adres mailowy.

UWAGA 3.

W informacjach o odbiorcy podajemy:

- imię i nazwisko (może być poprzedzone zwrotem grzecznościowym *Sz. P.*) lub można podać stanowisko (*Prezes*),
- nazwę instytucji.

Pamiętaj, że dane odbiorcy podajemy w mianowniku (**kto?**).

UWAGA 4.

Treść podania zawiera prośbę i jej umotywo-
wanie przy pomocy odpowiednich argumen-
tów. Musi być krótka i rzeczowa.

- W I akapicie – wymieniamy prośbę.
- W II akapicie prośbę uzasadniamy, czyli podajemy powody, dla których powinna być pozytywnie rozpatrzona.
- W III akapicie – wyrażamy nadzieję na pozytywne rozpatrzenie prośby.

PODANIE – WZÓR (BEZ ZAŁĄCZNIKÓW)

Wysokie Mazowieckie, 26.11.2010 r.

Piotr Szczęsny
Przewodniczący Samorządu Uczniowskiego
Gimnazjum im. M. Kopernika
w Wysokiem Mazowieckiem

Sz. P. Anna Domuradzka
Dyrektor Gimnazjum im. M. Kopernika
w Wysokiem Mazowieckiem

W imieniu Samorządu Uczniowskiego Gimnazjum im. Mikołaja Kopernika w Wysokiem Mazowieckiem zwracam się z prośbą o wyrażenie zgody na zorganizowanie w naszej szkole w czasie ferii zimowych zawodów pływackich.

Proszę swoją motywuję tym, że organizacja zawodów sportowych umożliwiłaby uczniom naszej szkoły czynne i zdrowe spędzenie wolnego czasu. Ponadto członkowie SU mieliby okazję do współpracy z nauczycielami wychowania fizycznego oraz do wykazania się umiejętnościami organizacyjnymi.

Przy naszej szkole mieści się basen i dzięki zawodom moglibyśmy popularyzować sport, jakim jest pływanie.

Bardzo proszę o pozytywne rozpatrzenie mojego podania.

Piotr Szczęsny

PODANIE – WZÓR (Z ZAŁĄCZNIKAMI)

Białystok, 15.05.2011 r.

Magdalena Wójcik
ul. Sikorskiego 28/13
18– 100 Łapy
tel. 85 715 34 33

Sz. P. Janina Kowalska
Dyrektor XXX LO im. Karola Darwina
w Białymstoku

Zwracam się z prośbą o przyjęcie mnie do klasy I o profilu biologiczno–chemicznym w XXX LO im. Karola Darwina w Białymstoku.

Proszę swoją motywuję tym, że w bieżącym roku szkolnym kończę naukę w II Gimnazjum im. C.K. Norwida w Łapach. Interesuję się biologią i chemią. Jestem laureatką Wojewódzkiego Konkursu Biologicznego i finalistką Wojewódzkiego Konkursu Chemicznego. W przyszłości chciałabym studiować medycynę. Mam nadzieję, że nauka w XXX LO im. Karola Darwina w Białymstoku umożliwi mi realizację zamierzeń.

Bardzo proszę o pozytywne rozpatrzenie mojego podania.

Magdalena Wójcik

Załączniki:

1. – 2 zdjęcia,
2. – bilans zdrowia 15–latka,
3. – zaświadczenie Kuratorium Oświaty w Białymstoku o uzyskaniu tytułu laureata,
4. zaświadczenie Kuratorium Oświaty w Białymstoku o uzyskaniu tytułu finalisty.

Magdalena Wójcik

Przestrogi i kryteria oceniania

NAJPOPULARNIEJSZE BŁĘDY:

- pisanie streszczeń zamiast rozważania zagadnień,
- przytaczanie biografii bohatera zamiast charakteryzowania, rozważania postaw czy decyzji,
- opis epoki lub biografia pisarza zamiast analizy dzieła lub motywu,
- przepisywanie fragmentów podręcznika na podobny temat,
- tzw. kompleks ucznia – bezwarunkowe zgadzanie się z tematem, bez względu na własne zdanie czy dwuznaczność sformułowania,
- powtarzanie słów, zdań o tej samej budowie, niekonsekwencja w rozumowaniu,
- typowe lanie wody – czyli pisanie o niczym.

RADY

- Staraj się dokładnie rozpracować temat – jeśli zawiera cytat, musisz go zinterpretować i podporządkować mu swoją pracę (cytat nie jest ozdobnikiem, ma ukierunkować Twój tok myślenia). Właściwy trop to także skupienie się na tzw. czasownikach operacyjnych (np. „wskaż”, „udowodnij”, „wykaż”, „zaprezentuj”).
- Trzymać się tematu i kluczowych terminów.
- Uwzględnić wszystkie aspekty tematu pracy i odnieść się do nich (np. jeśli piszesz o motywach przemijania w poezji średniowiecza, renesansu i baroku, nie możesz pominąć żadnej z tych epok, choćby brakło Ci miejsca, czasu, ochoty).

CO WPŁYWA NA OCENĘ PRACY

I. BŁĘDY

1. ORTOGRAFICZNE

Błędy obniżają ocenę pracy. Najgorsze są rażące błędy ortograficzne.

- Niestety – musisz zwrócić uwagę na *u, ó, rz, ż, ch* i *h*. Pomyłka w tej kwestii to właśnie błąd rażący!
- Napisanie głoski bezdźwięcznej zamiast dźwięcznej to także błąd rażący. Pamiętaj, że pisze się *rów – rowy, chleb – chleby, grób – groby*, itp, chociaż słyszy się inaczej.

Błędy drugorzędne także obniżają ocenę.

Jeśli często używasz takich słów jak: *na pewno, naprawdę, dlatego też, spod, gdyby tylko, zza* itp, wypisz je sobie na kartce, przepisz do brudnopisu i używaj prawidłowo.

Najczęściej błędy dotyczą pisowni łącznej i oddzielnej. Uczniowie rzadko wiedzą, jak i gdzie pisać „nie”.

Pamiętajcie:

- Nie + czasownik – rozdzielnie: **nie idę**
- Nie + rzeczownik – razem: **niezgoda**
- Nie + przymiotnik – razem: **nieładny**
- Nie + imiesłów przysłówkowy – rozdzielnie: **nie kupiwszy**
- Nie + imiesłów przymiotnikowy – razem: **niekochany**

ZAPAMIĘTAJ ZASADY!

Jeśli nie jesteś pewien danego słowa – nie pisz go, zastąp go słowem innym – to stary sposób ludzi myślących. Przecież zawsze można zastąpić *różę fiołkami, podróż wycieczką* lub *wyprawą*, a zamiast *przymus* napisać *konieczność*. Oto młody, inteligentny człowiek nie wie, jak napisać *góra*. Píše więc: *wzniesienie*. Zamiast *chmura – obłok*, a *krzyk* zastępuje *wołaniem*. Nie jest to może szlachetna metoda, ale skuteczna!

POPULARNY JEST BŁĄD Z PARTYKUŁĄ „BY”.

A zasada jest prosta: każdą formę osobową czasownika + **by** piszemy łącznie.

- Jeśli wiemy, kto jest wykonawcą (*on, ona, ono*, itd) – piszemy **by** razem z czasownikiem:
mogłabym mogłabyśmy, mógłbyś mogliście, mogłoby mogliby

- Jeśli nie ma wykonawcy czynności (forma nieosobowa) – wówczas piszemy oddzielnie:
można by; wyjechać by; zamknięto by.

ZWRÓĆ TAKŻE UWAGĘ NA WIELKĄ I MAŁĄ LITERĘ.

Uświadom sobie, że Twoje imię, miasto, kraj, kontynent, jako nazwy własne, piszemy wielką literą.

PAMIĘTAJ!

- Wszystkie nazwy własne (państwa, miasta, kontynenty, imiona, nazwiska, tytuły utworów, nazwy instytucji) piszemy wielką literą.
- Resztę – wszystko co przeciętne, powszechne, czyli: pospolite, możemy potraktować małą literą.
I tak „Burek” to imię jednostkowe – stąd wielka litera. A już nazwą „pies” określamy setki członków tego gatunku – jest to zatem nazwa pospolita i piszemy małą literę. Podobnie pospolity jest każdy diabeł – a Lucyfer, czy Mefistofeles to już jednostki o imionach własnych.
- Narodowości piszemy wielką literą: *Polak, Niemiec, Rosjanin*.
- Natomiast nazwy mieszkańców miast piszemy już małą literą: *warszawianka, łowiczanka, krakowianin* (jeśli chodzi nam o mieszkańca województwa – możemy użyć wielkiej litery).
- Oczywiście każde zdanie rozpoczynamy wielką literą. Nie ma natomiast potrzeby pisać ojczyzna wielką literą. Ojczyzna jako rzeczownik należy do nazw pospolitych, literą wielką możemy ją pisać, gdy szczególnie chcemy podkreślić swój stosunek emocjonalny.

KROPKI I PRZECINEK?

Trzy błędy interpunkcyjne to już na pewno równowartość błędu ortograficznego. Błędy interpunkcyjne także się różnie ceni.

- Te „najdroższe” to brak przecinka przed: *który, że, lecz, ale, bo, więc*.
- Może zaistnieć także nadmiar: przecinki stawiane przed **lub, oraz, i**, a nawet zupełnie bezmyślnie na chybił trafił, to także błąd.

Oto kilka spójników, które wymagają bezwzględnie przecinka i tych, które go nie znoszą.

• Te pierwsze, powiedzmy sobie „przecinkowce” to:
który, bowiem, bo, gdyby ale, lecz, więc, aby, żeby, by.

• A oto „antyprzecinkowce”:
lub, i, oraz, albo, bądź niż, ani.

POZA TYM – KILKA PORAD INTERPUNKCYJNYCH:

- Jeśli nie jesteś pewny – pisz krótkie zdania.
- Długie łącz spójnikami.
- Oddzielaj przecinkiem wtrącenia i dopowiedzenia.

2. BŁĘDY STYLISTYCZNE

Błędy stylistyczne dotyczą niedostosowania użytego wyrazu do całości wypowiedzenia ze względu na jego treść lub formę, np.:

- stosowanie niepoprawnie wieloznacznych sformułowań, skrótów myślowych,
- powtarzanie wyrazów,
- mogą pojawić się, gdy ktoś niepotrzebnie powtarza znaczenie raz wypowiedziane: *cofnąć się do tyłu, wodny akwen, piszący pisarz i głupi dureń,*
- niedostosowanie stylu do treści, gdy ktoś używa mowy potocznej w pracy o charakterze raczej naukowym lub literackim, np. używanie wyrazów potocznych bez uzasadnienia, np. *Miłosz to spoko poeta*.
- do błędów stylistycznych należą także niewłaściwe połączenia kilku wyrazów, często ktoś po prostu „krzyżuje” sobie powiedzonka i wychodzą wypowiedzi błędne. *Odgrywać znaczenie* – jest taką pechową krzyżówką. Inne: *kolejka za chlebem, oni rozumia, godzina czasu, wrócił z powrotem*.

JAK UNIKNĄĆ TEGO TYPU BŁĘDÓW?

- Przy kłopotach stylistycznych trzeba pisać zdania krótkie, proste.
- W razie niepewności korzystaj ze słownika języka polskiego.
- Nigdy nie używaj słów obcych, których znaczenia nie jesteś pewien.
- Unikaj powtórzeń. Ciągłe powtórzenia – to szczególna ułomność wypracowań. Nie można pisać: „Bohater, który poszedł do

osoby, która prosiła go o wizytę, która nie była miłą, bo przyszła babcia, która...” itp.

- Gdy napiszesz już pracę, nie myśl o niej przez jakiś czas. Potem przeczytaj ją jeszcze raz. Nabierzesz do niej dystansu. Zauważysz wtedy, że coś jest nie tak i szybko to skorygujesz.

3. BŁĘDY FLEKSYJNE

Błędy fleksyjne polegają na złej odmianie wyrazów, np. złe odmienionym rzeczownikowi, często są wynikiem pośpiechu, nie niewiedzy.

4. BŁĘDY SKŁADNIOWE

- nieodpowiednio zastosowane związki zgody, przynależności, rzędu (powtórka z gramatyki!)
- nadużywanie konstrukcji biernych
- zły szyk wyrazów
- złe użycie spójników i zaimków względnych
- złe zastosowanie imiesłowowych równoważników zdań

5. BŁĘDY FRAZEOLOGICZNE

Polegają na niestosownym, nieodpowiednim połączeniu dwóch lub więcej wyrazów w jedno wyrażenie lub zwrot (np. *przywiązywać uwagę* – prawidłowo – *przywiązywać wagę*).

II. PRACA NA TEMAT

Sprawdzający ma przed sobą pracę bezbłędną, czystą, napisaną z polotem itd. I jest to – okazuje się – praca na zupełnie inny temat! Co robić? Praca nie na temat – to praca na jedynek.

Dlatego lepiej uniknąć błędu, czyli:

- 100 razy przeczytać temat i uświadomić go sobie.
- Napisać plan, pamiętając o temacie.

III. SPÓJNOŚĆ PRACY

Chodzi o powiązanie i wynikowość różnych fragmentów wypracowania. Na przykład mam w rękach pracę na temat, bez błędów, lecz... pracę słabą. Jak to się stało? Oto argumenty, myśli, twierdzenia dotyczące tematu spisane są chaotycznie, nie wiążą się ze sobą, są „oderwane”. Zabrakło porządku w komponowaniu tej pisaniny. Jej autor nie ustalił kolejności argumentów (twierdzeń, wydarzeń). Nie przemyślał toku pisania, nie napisał sobie na brudno: „najpierw opiszę bohatera, potem jego czyn, potem własne zdanie”. A to trzeba koniecznie zrobić. W dodatku nie koniec na tym. Nawet poukładane fragmenty, części pracy, wymagają zdań wiążących. Takie zdania, czasem krótkie wyrazy, ogromnie ułatwiają pracę piszącym. Kiedy wyliczamy cechy czy argumenty, pomocne nam będą zdania:

- Kolejną cechą...
- Nie można zapomnieć o...
- Następna sprawa to...
- Ostatnia już kwestia to...

IV. PRACA STARANNA

Jak ważny jest charakter pracy i staranność pisma – wie tylko ten, kto te prace sprawdza. Wbrew logice, wbrew twierdzeniom, że istotna jest treść i sens itd. I nie chodzi tu o pedanterię. Są charakterystyki pisma, które wręcz odpychają – nieczytelne, literki ściśnięte, potrzeba więc wysiłku i aktu dobrej woli, aby wczytać się w niuanse takiego pisma. Po kilku zdaniach sprawdzającemu łzy kręcą się w oczach. Zamiast życzliwości – narasta zdenerwo-

V. WŁASNE ZDANIE

Jeśli praca jest staranna, na temat, bezbłędna, spójna, ale: sucha, odtwórcza, ani konkretna, ani z polotem....

Czego zabrakło?

Własnego zdania! Tej maleńkiej informacji, dzięki której sprawdzający rozpoznaje z kim ma do czynienia. Jak to zrobić? Potrzebne nam będą do tego zdania typu:

- Myślę, że... / – Moim zdaniem...
- Mam własne zdanie na tę sprawę...
- A ja myślę inaczej... / – Według mnie...

VI. PRACA ORYGINALNA

O tym kryterium warto pamiętać przy pracy o ulubionym bohaterze literackim, filmowym, o książce, przygodach, podróży itd. Trzeba uwolnić się od kanonu lektur! Trzeba umieć zerknąć

- Przywoływać temat w trakcie pisania następującymi zdaniami:
 - *W nawiązaniu do tematu, stwierdzam...*
 - *Odpowiedzią na pytanie zawarte w temacie jest...*
 - *Argumentem potwierdzającym tezę zawartą w temacie jest...*
 - *Temat zakłada, że...*
 - *Wracając do tematu...*
 - *Nie będzie odejściem od tematu...*
 - *Temat wymaga następującej analizy..., Temat sugeruje...*

Przy argumentacji „za” i „przeciw” potrzebne nam będą inne zwroty i wyrażenia:

- *Z drugiej strony...*
- *Tymczasem...*
- *A jednak...*
- *Wydawałoby się, że...*
- *Inną opinię wygłasza autor...*
- *Ta sprawa jest bezdyskusyjna...*
- *Zauważmy raczej przeciwnie...*

Przy kłopotach z powiązaniem większych fragmentów pracy, zamiast godzinę myśleć jak teraz zacząć inną myśl, jak wprowadzić inne spojrzenie – piszemy:

- *Teraz zajmę się następną sprawą.*
- *A oto inne spojrzenie na ten problem.*
- *Przeanalizujmy teraz rzecz inną. Omówiłam Teraz chcę przejść do innego punktu.*
- *Pragnę opisać jeszcze inną rzecz...*

Praca spójna, powiązana, płynna – naprawdę robi dobre wrażenie.

wanie i zniechęcenie, zwłaszcza gdy czytana praca jest na przykład pracą siedemdziesiątą. Polecam wszystkim również cienkie, czarne lub ciemne, dobrze odcinające się od stronicy długopisy.

Pamiętajcie o:

- akapitach (wcięcia w tekście. Od akapitu zaczynamy każdy nowy rozdział podejmujący nową myśl).
- marginesie,
- odstępach,
- wyróżnianiu cytatów.

- *Analizowałem ten problem...*
- *Z moich przemyśleń wynika...*
- *A oto mój pogląd...*
- *Problem ten widzę następująco...*
- *Po analizie tego zagadnienia mogę stwierdzić, że...*

Nawet jeśli „wypełnienia” tych zdań nie są zupełnie „własne”, lecz nieco „cudze” – to robią naprawdę dobre wrażenie. Sprawdzający myśli: „Ten człowiek ma twórcze podejście do sprawy! Może analiza nie jest zupełnie poprawna, lecz sama próba...”. A zatem – nie zapominać o sobie! Nawet najbardziej „suche” fakty inaczej wyglądają, gdy autor umie się do nich ustosunkować. Przecież one także mogą inspirować, zachęcać, informować.

poza zakres „przerabianego” Jacka Soplicy! Po prostu schematy lekturowe stały się już nudne i oklepane. Nie warto przecież być „czterdziestą pracą”, która w podobny sposób „odklepuje” podobny temat, w oparciu o podobny przykład... i wzbudza rozpacz polonisty! Lepiej być pracą jedyną w swoim rodzaju, inną, budzącą zainteresowanie.

PRZYJAŹŃ

Przyjaźń

– Co to jest przyjaciel? – zapytano filozofa, bowiem ludzie od zawsze lubili udawać się do filozofów po najprostsze odpowiedzi. – Alter ego – odparł Zenon z Elei czterysta sześćdziesiąt lat przed naszą erą. Alter ego – drugie ja, ktoś, komu można ufać jak sobie.

O CO MOŻE ZAPYTAĆ AUTOR TEMATU?

- *Czym przyjaźń jest w życiu człowieka? (Wypowiedź poprzyj przykładami z literatury, sztuki, filmu, może twórczości własnej).*
- *„Prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie” – co sądzisz o tym przysłowiu?*
- *„Przyjaciel wierny jest lekarstwem dla życia” (Biblia, Księga Eklezjasty, 6,16). Jak rozumiesz mądrość tych słów?*
- *„Cóż warte by było życie nawet w dostatku, ale bez przyjaciół”.* *Czy zgadzasz się z refleksją Arystotelesa?*
- *„Przedstaw literackie przykłady przyjaźni.”*
- *„Twój najlepszy przyjaciel, miejsce przyjaźni w Twoim życiu.”*

CO ROBIMY?

- Odpowiadamy wysuwając na plan pierwszy swoje własne opinie i przemyślenia. Z pewnością masz określoną wizję przyjaźni, doświadczenia w tej sprawie, poczyniłeś pewne obserwacje.
- Zakładamy, że przyjaźń jest zjawiskiem, które wszyscy ceniemy, którego chcielibyśmy zaznać i o którym będziemy mówić dobrze.
- Jednakże stwierdzenie faktu to za mało jak na sensowną pracę pisemną. Musisz zastanowić się nad istotą zjawiska, nad przykładami przyjaźni prawdziwej, szczerzej, wspanialej i pełnej poświęceń.
- Pamiętaj jednak, że i bywa przyjaźń fałszywa, bolesna, zerwana. I takie przykłady są potrzebne w pracy, jak również refleksja: gdzie jest źródło, gdzie leży przyczyna zmarnowanej szansy na przyjaźń?
- Bezdyskusyjnie, przyjaźń to jedna z ważniejszych kwestii w życiu ludzi. Jeśli się z tym stwierdzeniem zgadzasz, to z pewnością potrafisz podać przykłady z własnych obserwacji i doświadczeń. Podawaj je śmiało – niech tylko będą trafne. Mogą wykraczać poza związki międzyludzkie – przyjaźń człowieka i zwierzęcia też się liczy. Liczy się umiejętność „bycia na zawołanie” przyjaciela w każdej minucie dnia i nocy, zdolność do poświęceń, umiejętność dochowania tajemnicy „aż po grób”, możliwość liczenia na kogoś w każdej okoliczności, życzliwość, wzajemny szacunek i zrozumienie, życzliwość, serdeczność okazywana komuś.

Jednak same przykłady z życia w pracy szkolnej nam nie wystarczą. Musimy jeszcze przywołać postaci literackie i uzasadnić ich dobór.

Achilles i Patroklos

JAK PODNIEŚĆ POZIOM WYPOWIEDZI?

Każdej pracy pisemnej, każdej wypowiedzi ustnej doskonale robią przywołane przykłady literackie i ich krótkie omówienie. Przykłady przywołane z zakresu kultury, sztuki, filmu to coś, co jest wysoko punktowane przy ocenie pracy.

Tematów, w których będziesz potrzebował przywołać literackie przyjaźnie jest bardzo wiele. Mogą być w różny sposób sformułowane, ale w wielu przypadkach będziesz mógł wykorzystać tych samych bohaterów jedynie, odpowiednio do tematu, uzasadniając ich wybór. Zapamiętaj najważniejszych z nich, z pewnością będziesz mógł ich losy przywołać w pracy domowej, na klasówce czy egzaminie gimnazjalnym.

PRZYJAŹŃ DZIECI

Napisz o przygodach Stasia i Nel – bohaterów powieści Henryka Sienkiewicza *W pustyni i w puszczy*. Ich mrozące krew w żyłach przeżycia mogą być dobrym argumentem dla poparcia tezy, że mieć u boku przyjaciela, na którym w każdej sytuacji można polegać, to rzecz niezwykle cenna. Staś okazał się idealnym towarzyszem podróży, prawdziwym przyjacielem. Każde działanie chłopca skierowane było na zmniejszenie udręki dziewczynki. Czuł się za nią odpowiedzialny, wyratował ją z wielu niebezpiecznych opresji. Ocalił jej życie, gdy chora na febrę potrzebowała lekarstwa. Był niezwykle opiekuńczy, odważny i bezinteresowny, bo przecież prawdziwy przyjaciel nie czerpie zysków z przyjaźni. Z pewnością wspnianie byłoby przeżyć przygody z kimś tak oddanym jak Staś.

PRZYJAŹŃ DZIEWCZYŃSKA ISTNIEJE

Dowodem tego są losy Ani z Zielonego Wzgórza i jej perypetie z przyjaciółką Dianą. Wcale nie jest to przykład dziecinny, choć składane przysięgi mogą bawić dojrzalszego czytelnika. Przyjaźń ta przetrwała wiele lat, a nawet została poddana próbie, kiedy to matka Diany zabroniła dziewczynkom spotkań. Ceniśmy sobie ten przykład, nader mało jest bowiem w literaturze przykładów przyjaźni kobiecej. Z reguły obserwujemy przyjaźń męską.

PRZYKŁAD ANTYCZNY

To oczywiście przypadek Achillesa i Patroklosa, opisany w *Ilia-dzie* przez Homera. Pamiętajś tę historię: rozgniewany Achilles (odebrano mu brankę Bryzeidę) opuszcza siły atakujące Troję i zabiera swoje wojska z pola walki. Dopiero wieść o śmierci najlepszego przyjaciela Patroklosa spowoduje powrót wodza i zemstę na zabójcy – Hektorze. Historia Patroklosa i Achillesa stała się literackim wzorcem przyjaźni.

PRZYJAŹNIE WOJENNE

Tych rejestruje literatura sporo. Wspólne przeżycia i walka z wrogiem łączą ludzi bardzo mocno.

• I tak, przypomnieć można powieść Romana Bratnego *Kolumbowie. Rocznik dwudziesty*. Opowiada o powstańcach Warszawy, młodych ludziach walczących o wolność swojej ojczyzny w roku 1944. Przyjaźń okazuje się bardzo ważną wartością w ich życiu – i ich śmierci.

• Podobnie łączy bohaterów powieści *Kamienie na szaniec* – potrafią zachować lojalność wobec przyjaciół nawet wobec zagrożenia bólem i śmiercią, potrafią zaryzykować życie dla odbicia aresztowanego kolegi.

• Wspomnij o bohaterach powieści Arkady Fiedlera *Dywizjon 303*. Ci bohaterscy żołnierze – lotnicy wsławieni w bitwie o Anglię – przeszli do historii jako wspaniali, waleczni ludzie. Podporucznik Kazimierz Daszewski, sierżant Stefan Karubin, major Zdzisław Krasnodębski, porucznik Witold Paszkiewicz, to tylko niektóre nazwiska bohaterów angielskiego nieba. Gdy brali udział w akcjach, zawsze myśleli o sobie nawzajem. Jeśli ktoś znajdował się w niebezpieczeństwie, tworzyli klucz z pozostałych samolotów i niemieckie meserszmity zmuszone były do odwrotu. Nigdy nie zdarzyło się, by któregoś z lotników pozostawiono samemu sobie. Czy to była prawdziwa przyjaźń, czy przyzwoitość żołnierska? W chwili, gdy ocierali się o śmierć, życie przyjaciela było ważne, a nawet najważniejsze.

• Nie robi błędu ten, kto wspomni powieści Antoine’a de Saint-Exupéry’ego takie, jak *Nocny lot* czy *Ziemia, planeta ludzi*. Pisarz stawia przyjaźń i braterstwo bardzo wysoko w hierarchii propagowanych wartości. Opowiada o pierwszych pilotach, ich lojalność w przyjaźni często decyduje o życiu lub śmierci pionierów lotnictwa.

NAJPIĘKNIEJSZY PRZYKŁAD LITERACKIEJ DEFINICJI

Znajdujemy go w *Małym Księciu* Antoine’a de Saint-Exupéry’ego. W tej książeczce dla dzieci i dla dorosłych autor zawarł ogrom trafnych i ważnych uwag o człowieku i jego uczuciach. Wśród nich jest mowa o przyjaźni – obrazuje ją spotkanie z lisem. To jest lektura niezbędna w dyskusji o przyjaźni. Mówi o tym, że tę drugą osobę trzeba „oswoić” i przestrzega przed bólem i goryczą, jakie niesie za sobą każde zaangażowanie uczuć, w tym przyjaźń.

PRZYKŁAD RYCERSKI

To choćby rycerz Roland i jego druh Olivier. Wszyscy wielbiciele starych opowieści rycerskich wiedzą, że rycerz był człowiekiem absolutnie wiernym swoim zasadom, a do nich należała również wierność w przyjaźni. Bohaterowie średniowiecznej *Pieśni o Rolandzie* uzupełniają się: Roland jest porywczy, Olivier roztropny, Roland nie chce zawezwać pomocy podczas bitwy z Saracenami, Olivier namawia go do tego. I jak to często bywa – przyjaźń ta zrodziła się z konfliktu, ponieważ u progu znajomości rycerze musieli stanąć do pojedynku.

Na średniowieczu nie kończą się wszakże opowieści o rycerskich przyjaźniach. Przypomnijcie sobie *Trylogię*. Główni bohaterowie dzieła Henryka Sienkiewicza związani są głęboką przyjaźnią. Zagłoba jest wielkim przyjacielem Skrzetuskiego, Wołodyjowskiego, Kmicica. Sami rycerze także przyjaźnią się ze sobą, choć Wołodyjowski i Kmicic również rozpoczęli od pojedynku i wzajemnej niechęci. Skończycy się na tym, że to Kmicic ruszy w sukurs zboląlemu po stracie Anusi Małemu Rycerzowi.

Warta przypomnienia jest też przyjaźń Pana Wołodyjowskiego z Ketlingiem, w imię której Pan Michał zrezygnował z własnych uczuć do Krzysi Drohojowskiej. Obaj odnajdą szczęście w mał-

żeństwach, razem będą bronić Kamieńca Podolskiego, złożą przysięgę rycerską, a gdy nadejdzie klęska – dotrzymają jej i zginą, wysadzając mury twierdzy, której poprzysięgli bronić.

Francuski wariant podobnej przyjaźni to *Trzej muszkietierowie* piora Aleksandra Dumasa. Tytuł nie mówi wszystkiego: nierozdzielni druhowie to Aramis, Atos i Portos, ale dołącza do nich czwarty – d’Artagnan. Kto nie zna ich przygód z książki, zna film i nieobce jest mu hasło: „jeden za wszystkich, wszyscy za jednego”.

INNE TYTUŁY. PRZECZYTAJ I PRZYWOŁAJ:

- *Hamlet* Williama Szekspira – przyjaźń Hamleta i Horacego.
- *W pustyni i w puszczy* Henryka Sienkiewicza – przyjaźń Stasia i Nel, a także ich ojców.
- *Lalka* Bolesława Prusa – przyjaźń Rzeckiego z Wokulskim, a także Wokulskiego z Szumanem,
- *Chłopiec z Salskich Stepów* Igora Newerlego – przyjaźń Newerlego z Dierganowem,
- *Pieśń Filaretów* Adama Mickiewicza – przyjaźń młodych filaretów.

ZAKOŃCZ PRACĘ REFLEKSJĄ O PRZYJAŹNI

Możesz oczywiście przytoczyć przykład filmu, w którym przyjaźń odgrywa ważną rolę – często dzieje się tak w westernach (słynna para: Winnetou i Old Shatterhand), w filmach wojennych, w adaptacjach literatury, wreszcie w... serialach kryminalnych. Tak, główni bohaterowie policjanci-partnerzy związani są nie tylko tym samym samochodem i godzinami pracy, ale też przyjaźnią. Podobne seriale nie należą do arcydzieł sztuki filmowej, ale umiejętność obserwacji pewnych schematów, którą prezentujesz, powinna zostać dobrze oceniona.

ZŁOTE MYŚLI O PRZYJAŹNI

- *Dopóki będziesz szczęśliwy, wielu będziesz miał przyjaciół, gdy cię los opuści, będziesz sam.*
Owidiusz
- *Wszystkie wielkości świata nie są warte dobrej przyjaźni.*
Wolter
- *Umiej być przyjacielem, znajdziesz przyjaciela.*
Ignacy Krasicki
- *Śmiech nie jest wcale złym początkiem przyjaźni, a na pewno jej najlepszym zakończeniem.*
Oscar Wilde
- *Nie kupuj sobie przyjaciela podarunkami; gdy przestaniesz dawać, wtedy jego przyjaźń się skończy.*
Feliks Feldheim
- *Ludzie mają zbyt mało czasu, aby cokolwiek poznać. Kupują w sklepach rzeczy gotowe. A ponieważ nie ma magazynów z przyjaciółmi, więc ludzie nie mają przyjaciół.*
Antoine de Saint-Exupéry – *Mały Książę*

JAK ZACZĄĆ PRACĘ O PRZYJAŹNI?

1. **Zacznij od cytatu.**
Stefan Żeromski napisał: „Jeśli jest coś dobrego na świecie – to przyjaźń”. Zgadzam się w pełni z jego stwierdzeniem, ponieważ przyjaciel to drugi człowiek, na którego zawsze można liczyć, któremu można ufać. Postaram się to udowodnić na podstawie lektur i własnych przemyśleń.
2. „Prawdziwych przyjaciół poznajemy w biedzie” stwierdził Adam Mickiewicz w bajce „Przyjaciele”. W dzisiejszych czasach wszyscy chcemy osiągnąć sukces, bogactwo, sławę. Zależy nam na dostatnim i wygodnym życiu. Dlatego coraz częściej w pogoni za tymi dobrami zapominamy o rzeczach niematerialnych – zapominamy o przyjaźni. A prawdziwą przyjaźń poznajemy i doceniamy dopiero wtedy, gdy mamy kłopoty i potrzebujemy pomocy. Wtedy przekonujemy się, kto naprawdę jest naszym przyjacielem. Literatura udowadnia, że jest jest to piękne i wartościowe uczucie. Przywołam bohaterów, których połączyła prawdziwa przyjaźń i jaką rolę odegrała w ich losach.
3. „Jeden za wszystkich, wszyscy za jednego” to główne hasło powieści Dumasa „Trzej muszkietierowie”. Bohaterowie tejże powieści są ze sobą na dobre i złe. Razem walczą, razem się bawią i pomagają sobie. Dlaczego? Bo przyjaźń właśnie na tym polega. A w literaturze wiele jest podobnych przykładów przyjaźni.

CO W ROZWINIĘCIU?

Rozwinąć temat możemy w oparciu o klasyfikację przyjaźni według tego, kto się z kim przyjaźni:

1. **Przyjaźń pomiędzy dziećmi:**
 - przezwycięża chorobę (*Tajemniczy ogród*),
 - pomaga w niebezpieczeństwie (*W pustyni i w puszczy*),
 - przekreśla samotność (*Mała księżniczka*, *Mały Książę*, *Tajemniczy ogród*),
 - pozwala dobrze, miło spędzić czas (*Ania z Zielonego Wzgórza*, *Tajemniczy ogród*),
 - bywa początkiem miłości (*W pustyni i w puszczy*).
3. **Przyjaźń chłopca i dziewczynki, niekiedy będąca początkiem miłości:**
 - daje dziewczynce opiekę i poczucie bezpieczeństwa, chłopcu – poczucie dorosłości i siły, bywa początkiem miłości (*W pustyni i w puszczy*);
 - oparta na rywalizacji, powoduje czasem konflikty, choć niekiedy pozwala miło spędzić czas (*Ania z Zielonego Wzgórza* – przyjaźń Ani i Gilberta).
4. **Przyjaźń rodzeństwa** – daje poczucie bezpieczeństwa, pozwala liczyć na pomoc, lojalność drugiej strony (*Dziewczyna i chłopak*, czyli *heca na 14 fajerek* Hanny Ożogowskiej – przyjaźń Tomka i Tosi).
2. **Przyjaźń człowieka starszego i dziecka.**
Dorosły może przekazać dziecku swe doświadczenie, a młody

4. **Zacznij od pytań, na które w dalszej części pracy odpowiesz.**
Dlaczego ludzie tak bardzo zabiegają o to, by mieć przyjaciół? I co takiego cennego jest w przyjaźni, że człowiek bez przyjaciół czuje się samotny i opuszczony? A może są tacy ludzie, którzy ich nie potrzebują?
5. *O przyjaźni marzy każdy. Często myślimy i mówimy o niej. Ale czym przyjaźń jest naprawdę? Czy nie nadużywamy tego słowa, nazywając często zwykłe koleżeństwo lub kontakty towarzyskie przyjaźnią? Czy wszyscy potrafimy się zaprzyjaźnić? Wyjaśnijmy pojęcie „przyjaźń”. Według słownika języka polskiego, przyjaźń to: „bliskie serdeczne stosunki z kimś, oparte na wzajemnej życzliwości, szczerości, zaufaniu, możliwości liczenia na kogoś w każdej okoliczności, życzliwość, serdeczność okazywana komuś”.*
Wiele wspaniałych przykładów możemy znaleźć w literaturze i ona pomoże nam odpowiedzieć na pytanie: jaka jest rola przyjaźni w życiu człowieka?
6. **Zacznij od malego, ale niezbyt osobistego wyznania.**
Niedawno oglądałem film „Przyjaciele”. Losy jego bohaterów pasują do rozważań na temat przyjaźni. Łączy ich naprawdę szczerą przyjaźń. Czasami się kłócą, trochę złośliwie komentują swoje postępowanie, ale każdy z nich może liczyć na drugiego. Mam szczęście, że w moim życiu też są tacy przyjaciele. Często żartujemy z siebie, kłócimy się, ale w trudnych chwilach zawsze jesteśmy przy sobie. O podobnych silnych więzach uczuciowych mówi również literatura.

człowiek starszemu swą siłą, optymizm, radość, np:

- niektóre przyjaźnie *Ani z Zielonego Wzgórza*, *Pollyanny*,
- przyjaźń chłopca i starego rybaka Santiago – bohaterów opowiadania Hemingwaya *Stary człowiek i morze*.

3. **Przyjaźń dorosłych mężczyzn oparta na lojalności:**
Taka przyjaźń poczucie siły i świadomość, że można liczyć na przyjaciela w każdej sytuacji, niekiedy ratuje życie, np:

- *Dywizjon 303* Arkady Fiedlera,
- *Trylogia* Henryka Sienkiewicza:
 - przyjaźń Wołodyjowskiego z Ketlingiem,
 - Wołodyjowskiego ze Skrzetuskim i Podbiپیą,
 - Wołodyjowskiego, Kmicica, Skrzetuskiego z Zagłobą,
- *Trzej muszkietierowie* Aleksandra Dumasa.

INNE POMYSŁY NA KLASYFIKACJĘ PRZYJAŹNI:

- I. **ze względu na czas, w którym ludzie się przyjaźnią:**
 - przyjaźń dzieciństwa (*Tajemniczy ogród*, *Ania z Zielonego Wzgórza*, *Mała księżniczka*),
 - przyjaźń wojenna (*Trylogia*, *Dywizjon 303*, *Kamienie na szaniec*),
- II. **ze względu na różne koleje przyjaźni:**
 - od podziwu do miłości i przyjaźni (Basia i pan Wołodyjowski),
 - od niechęci, rywalizacji poprzez przyjaźń do miłości (Ania i Gilbert z *Ani z Zielonego Wzgórza*),
 - od wielkiej bliskości dziecięcej do dorosłego oddalenia (Ania i Diana z *Ani z Zielonego Wzgórza*),
 - niezmienna przez całe lata (Skrzetuski – Wołodyjowski).

ODCZYTAJ KONTEKST KULTUROWY

CO TO JEST KONTEKST?

Kontekst to inne dzieło lub zjawisko z jakiejś dziedziny kultury lub sztuki, do którego odwołuje się nasz tekst. Bez znajomości kontekstu nie odczytamy sensu dzieła – nie zrozumiemy aluzji, czyli właśnie takiego nawiązania. Za to odczytanie kontekstu i rozszyfrowanie aluzji daje satysfakcję.

CO MOŻE BYĆ KONTEKSTEM?

INNY TEKST LITERACKI (TAKŻE MITOLOGIA I „BIBLIA”)

*Ofelio, mnie i tobie niech Dania przebaczy:
Zginę w skrzydłach, przeżyję w praktycznych pazurkach.
Non omnis moriar z miłości.*

Utwór: *Reszta*

- Pierwsza aluzja – do *Hamleta* Szekspira.
- Druga aluzja – do słynnego wiersza Horacego *Non omnis moriar* (nie wszystek umrę).

*Obejrzałam się podobno z ciekawości.
Ale prócz ciekawości mogłam mieć inne powody [...].
Aby nie patrzeć dłużej w sprawiedliwy kark męża mojego, Lota.*

Utwór: *Żona Lota*

Aluzja do biblijnej historii o żonie Lota, która zamieniała się w słup soli, bo wbrew zakazowi obejrzała się za siebie!

HISTORIA (I GRAMATYKA!)

*Kto co Król Aleksander
kim czym mieczem przecina
kogo co gordyjski węzeł*

Utwór: *Lekcja*

Aluzja do – czasów Aleksandra Wielkiego.

SZTUKA

*O rozdznione, o nadmierne
i podwojone odrzuceniem szaty,
i potrojone gwałtownością poży
thuste dania miłosne!*

Utwór: *Kobiety Rubensa*

Aluzja do malarstwa siedemnastowiecznego malarza – Rubensa, który uwielbiał malować puszyste kobiety.

FILOZOFIA

*W rzece Heraklita
Ryba łowi ryby
Ryba ćwiartuje rybę ostrą rybą
Ryba buduje rybę, ryba mieszka w rybie*

Utwór: *W rzece Heraklita*

Aluzja do słynnej maksymy Heraklita:

panta rhei – wszystko płynie.

INNE TEKSTY KULTURY!

Przypominamy:

TEKSTY kultury to nie tylko literatura, to również rzeźba, malarstwo, film, muzyka, publicystyka – i tym podobne owoce ludzkiej działalności w sferze kultury.

KILKA ŻELAZNYCH ZASAD

- Zwracaj uwagę na tytuł, dedykację, datę i miejsce powstania utworu. Mogą nieść wiedzę dotyczącą kontekstu historycznego.

- Bądź czujny wobec imion, nazwisk i tytułów pojawiających się w utworze.

- Bądź precyzyjny – pierwsze skojarzenie może być mylne. Np. osoba w wierszu jest postacią mitologiczną, mit jest tematem wielkiego malarstwa, rzeźbiarstwa. Pytanie – którego z tych tekstów dotyczy aluzja – malarstwo.

- Ćwicz odgadywanie kontekstów! To jak gra w skojarzenia – jeśli nawiązania nie znasz, lepiej sprawdzić. Aby dobrze kojarzyć, trzeba orientować się w pewnych obszarach kultury. Poeci najchętniej nawiązują do antyku i mitologii, do twórczości Szekspira lub do sztuki najczęściej.

TEST – ĆWICZENIA NA KOJARZENIE KONTEKSTÓW KULTURY

1. Czy poeta nawiązuje w wierszu do mitu o Nike, czy do posagu?

*Pośpiech potężnych skrzydeł twych powietrze chłoszcze
Niosąc zwycięstwo, sław liście laurów.
Nie pragnę ich. I temu jedynie zazdroścę,
Dla którego w porwywie swym straciłaś głowę.*

Leopold Staff

Staff nawiązuje do posagu Nike z Samotraki.

Potrzebna wiedza.

Trzeba pamiętać – posąg bogini zwycięstwa z rozpostartymi skrzydłami jest pozbawiony głowy. Znajduje się w Luwrze. Poeta wymienia znaki szczególne – skrzydła i brak głowy – po tym poznajemy, że to posąg.

Liryka inwokacyjna. Podmiot – 1. os. l. poj.

2. Do czego nawiązuje poetka: do mitu o Troi czy do literatury? Jakie dzieło skojarzysz?

*Na wzgórzu, gdzie stała Troja,
odkopano siedem miast.
Siedem miast. O sześć za dużo
jak na jedną epopeję. [...]
Pękają heksametry,
afabularna cegła wyziera ze szczeliny.*

Wisława Szymborska *Spis ludzkości*

Poetka nawiązuje do literatury słowa – epos, heksametr, Troja bezwzględnie powinny skojarzyć się z *Iliadą* Homera.

Potrzebna wiedza, że pierwszy epos Homera jest napisany heksametrem i dotyczył wojny trojańskiej.

Czemu siedem miast? Bo wykopaliska prowadzone przez niemieckiego archeologa Schliemanna odkryły siedem poziomów zasiedlenia miasta Troi. Ta Homerowa dotyczyła tylko jednego.

Liryka pośrednia. Podmiot liryczny wypowiada się w tym fragmencie w 3. os.

3. Kim jest podmiot liryczny wiersza i o jakim mieście mówi?

*To ja, Kasandra
A to jest moje miasto pod popiołem
A to jest moja łaska i wstążki prorockie
A to jest moja głowa pełna wątpliwości.*

Wisława Szymborska *Monolog dla Kasandry*

Potrzebna wiedza: trzeba pamiętać, że Kasandra była królową trojańską. Otrzymała od Apolla dar proroctwa, ale naraziła mu się, więc bóg uczynił jej proroctwa bezużytecznymi – nikt w nie nie wierzył. Przepowiedziała klęskę Troi, ostrzegała przed poświadczonym przez wrogów koniem – bezskutecznie. Podmiotem lirycznym jest oczywiście Kasandra, nie poetka.

Bardzo dobry przykład liryki aktora – poza tytułem w całym wierszu wypowiedziała się Kasandra.

PRZYMOTNIK

Przymiotnik odpowiada na pytania

- *jaki?, jaka?, jakie?,*
- *który?, która? które?,*
- *czyj?, czyja?, czyje?*

Funkcja

- **nazywanie cech i właściwości rzeczowników np.:** *ciekawa płyta, młodzieżowa bluza, babcine okulary,*
- **kształt i barwę np.:** *okrągły stół, biała lampa,*
- **materiał,** z jakiego dana rzecz jest wykonana, np.: *lniane zasłony, drewniany plot.*

Zapamiętaj na przykładzie:

Rzeczownik *książka* można opisać za pomocą różnych przymiotników. Książka może być: *gruba, stara, zabrudzona, ciekawa, mała, pognieciona, pożyczona, zgubiona, szara* itp. I to jest właśnie zadanie przymiotnika: nazywanie cech rzeczowników!

PRZYMOTNIKI ODMIENIAJĄ SIĘ PRZEZ:

• **liczby**

Odmiana przymiotników przez liczby	
liczba pojedyncza	liczba mnoga
<i>zielony beret</i>	<i>zielone berety</i>
<i>ładna dziewczyna</i>	<i>ładne dziewczyny</i>
<i>grzeczne dziecko</i>	<i>grzeczne dzieci</i>

• **rodzaje**

Przymiotniki mają:

Rodzaj przymiotników	
liczba pojedyncza	liczba mnoga
męski (<i>duży, nerwowy</i>)	męskoosobowy – zarezerwowany dla określania cech chłopców i mężczyzn (<i>duzi, nerwowi</i>)
żeński (<i>duża, nerwowa</i>)	
nijaki (<i>duże, nerwowe</i>)	i niemęskoosobowy (dla wszystkich pozostałych – <i>duże, nerwowe</i>).

To ważna informacja, ponieważ przymiotniki zgadzają się z rzeczownikami pod względem: **liczby, rodzaju, przypadku**. *duży chłopiec* – liczba pojedyncza, rodzaj męski, mianownik. *mądrych kobiet* – liczba mnoga, rodzaj, żeński, dopełniacz

Uwaga! Jak pamiętasz, rzeczowniki mają tylko 3 rodzaje – męski, żeński i nijaki (nawet w liczbie mnogiej!). Dlatego uważaj, aby nie wpaść w pułapkę przy określaniu rodzaju przymiotników w l. mn. np.: *ekskluzywne samochody* przymiotnik **ekskluzywne** – rodzaj **niemęskoosobowy**, rzeczownik *samochody* – rodzaj **męski** (bo **ten** *samochód* w l.poj.)

• **przypadki**

Odmiana przymiotnika: <i>słoneczna</i>		
	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	<i>słoneczna</i> (plaża)	<i>słoneczne</i> (plaże)
D.	<i>słonecznej</i> (plaży)	<i>słonecznych</i> (plaż)
C.	<i>słonecznej</i> (plaży)	<i>słonecznym</i> (plażom)
B.	<i>słoneczną</i> (plażę)	<i>słoneczne</i> (plaże)
N.	<i>słoneczną</i> (plażą)	<i>słonecznymi</i> (plażami)
Msc.	<i>słonecznej</i> (plaży)	<i>słonecznych</i> (plażach)
W.	<i>słoneczna</i> (plażo)!	<i>słoneczne</i> (plaże)!

Zapamiętaj! Aby bez problemu odmienić przymiotnik przez przypadki, dobierz do niego jakiś rzeczownik. Będzie Ci o wiele łatwiej, np. *słoneczna (plaża)*.

I teraz określamy rodzaj

liczba pojedyncza – przymiotnik *słoneczna* – rodzaj żeński, – rzeczownik *plaża* – rodzaj żeński;
liczba mnoga – przymiotnik *słoneczne* – rodzaj **niemęskoosobowy**, – rzeczownik – *plaże* – rodzaj żeński (bo **ta** *plaża* w l.poj.)

Przymiotniki podlegają stopniowaniu

Stopniowanie	stopień równy	stopień wyższy	stopień najwyższy
proste /regularne	<i>ładny</i> <i>gruby</i>	<i>ładniejszy</i> <i>grubszy</i>	<i>najładniejszy</i> <i>najgrubszy</i>
opisowe /złożone	<i>miękki</i>	<i>bardziej miękki</i> <i>mniej miękki</i>	<i>najbardziej miękki</i> <i>najmniej miękki</i>
nieregularne	<i>zły</i> <i>dobry</i> <i>mały</i> <i>duży</i>	<i>gorszy</i> <i>lepszy</i> <i>mniejszy</i> <i>większy</i>	<i>najgorszy</i> <i>najlepszy</i> <i>najmniejszy</i> <i>największy</i>

Zapamiętaj

3. Stopień najwyższy. *najcieplejszy, najgłodniejszy.* Dodaj przedrostek **naj-** i przyrostek. *najbardziej chory, najmniej miękki* Użyj słowa **najbardziej** lub **najmniej**.

2. Stopień wyższy, *cieplejszy, głodniejszy* Dodaj przyrostek.

bardziej chory, mniej miękki Użyj słowa **bardziej** lub **mniej**.

1. Stopień równy, *ciepły, głodny* *chory, miękki* To forma wyjściowa.

najcieplejszy

cieplejszy

ciepły

LICZEBNIK

Liczebnik odpowiada na pytania:

- *ile?, ilu?* *siedemdziesiąt sześć, miliard, pół, jedna czwarta,*
- *który z kolei?* *ósmymy, piąty, pierwszy, tysiąc dziewiętnasty,*

Funkcja

- **określanie liczby osób, zwierząt, rzeczy, zjawisk**
- **lub ich kolejności**

Podział ze względu na budowę	
proste	złożone
<i>dwa, cztery, kilka, sto, tysiąc, milion</i>	<i>osiemdziesiąt osiem, sto siedemnaście, sto trzydzieści pięć, tysiąc dwieście dwadzieścia jeden</i>

ODMIANA LICZEBNIKÓW

Liczebniki odmieniają się przez **przypadki** i **rodzaje**. Istnieją jednak różnice.

- Liczebniki główne i porządkowe odmieniają się przez przypadki i rodzaje.
- Liczebniki zbiorowe i ułamkowe tylko przez przypadki.

Zapamiętaj!

- liczebniki ułamkowe *pół* i *półtora* są nieodmienne.
- liczebniki porządkowe jako jedyne liczebniki odmieniają się przez liczby np.
– *pierwsza strona książki*
– *pierwsze strony książek*

Rodzaj

Liczebniki odmieniają się przez rodzaje.

Rodzaj liczebników	
liczba pojedyncza	liczba mnoga
męski (<i>jeden</i>)	męskoosobowy – zarezerwowany dla określania liczby chłopców i mężczyzn (<i>dwaj</i>)
żeński (<i>jedna</i>)	i niemęskoosobowy (dla wszystkich pozostałych – <i>dwie</i>).
nijaki (<i>jedno</i>)	

Liczebniki główne typu *tysiąc, milion, miliard* **nie odmieniają się przez rodzaje** (są rodzaju męskiego) i **odmieniają się jak rzeczowniki – przez przypadki i liczby**.

Uwaga!

- Aby podkreślić, że liczba oznacza liczebnik porządkowy, stawiamy po nim kropkę, np. 2., 7., 23. – nie czytamy ich wtedy jako dwa, siedem, dwadzieścia trzy, ale drugi, siódmy, dwudziesty trzeci
- Liczebnik ułamkowy *pół* jest nieodmienny,
- Nazwy liczb: *jedynka, dwójka, trójka, czwórka, piątka, szóstka, itd.* to **rzeczowniki**.

• **przypadki**

liczebnik główny *jeden* odmienia się jak przymiotnik.

Odmiana liczebnika <i>jeden</i>			
	rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki
M.	<i>jeden</i> uczeń	<i>jedna</i> uczennica	<i>jedno</i> dziecko
D.	<i>jednego</i> ucznia	<i>jednej</i> uczennicy	<i>jednego</i> dziecka
C.	<i>jednemu</i> uczniowi	<i>jednej</i> uczennicy	<i>jednemu</i> dziecku
B.	<i>jednego</i> ucznia	<i>jedną</i> uczennicę	<i>jedno</i> dziecko
N.	<i>jednym</i> uczniem	<i>jedną</i> uczennicą	<i>jednym</i> dzieckiem
Msc.	<i>jednym</i> uczniu	<i>jednej</i> uczennicy	<i>jednym</i> dziecku
W.	<i>jeden</i> uczniu	<i>jedna</i> uczennico	<i>jedno</i> dziecko

Odmiana liczebników: <i>dwa, trzy, cztery</i>			
	dwa	trzy	cztery
Forma męskoosobowa			
M.	<i>dwaj/ dwóch</i>	<i>trzej/ trzech</i>	<i>czterej gimnazjaliści / czterech gimnazjalistów</i>
D.	<i>dwóch</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech gimnazjalistów</i>
C.	<i>dwom/ dwóm</i>	<i>trzem</i>	<i>czterem gimnazjalistom</i>
B.	<i>dwóch</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech gimnazjalistów</i>
N.	<i>dwoma</i>	<i>trzema</i>	<i>czterema gimnazjalistami</i>
Msc.	<i>dwóch</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech gimnazjalistach</i>
W.			

Forma żeńska			
M.	<i>dwie</i>	<i>trzy</i>	<i>cztery</i> szklanki
D.	<i>dwóch /dwu</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech</i> szklanek
C.	<i>dwom / dwu</i>	<i>trzem</i>	<i>czterem</i> szklankom
B.	<i>dwie</i>	<i>trzy</i>	<i>cztery</i> szklanki
N.	<i>dwie</i> ma / <i>dwoma</i>	<i>trze</i> ma	<i>cztere</i> ma szklankami
Msc.	<i>dwóch (dwu)</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech</i> szklankach
W.			

Forma nijaka			
M.	<i>dwa</i>	<i>trzy</i>	<i>cztery</i> okna
D.	<i>dwóch</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech</i> okien
C.	<i>dwom</i>	<i>trzem</i>	<i>czterem</i> oknom
B.	<i>dwa</i>	<i>trzy</i>	<i>cztery</i> okna
N.	<i>dwoma</i>	<i>trzema</i>	<i>czterema</i> oknami
Msc.	<i>dwóch</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech</i> oknach
W.			

Uwaga! Liczebniki główne: *dwa, trzy, cztery* w rodzaju męskoosobowym mają dwie formy:
– *dwaj* (chłopcy) i *dwóch* (chłopców),
– *trzej* (żołnierze) i *trzech* (żołnierzy),
– *czterej* (urzędnicy) i *czterech* (urzędników).
*Zwróć uwagę na budowę zdania (formę czasownika)
Dwaj chłopcy *spóźnili się* na lekcję.
Dwóch chłopców *spóźniło się* na lekcję.

• przypadki

liczebnik główny *jeden* odmienia się jak przymiotnik.

Odmiana liczebnika <i>jeden</i>			
	rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki
M.	<i>jeden</i> uczeń	<i>jedna</i> uczennica	<i>jedno</i> dziecko
D.	<i>jednego</i> ucznia	<i>jednej</i> uczennicy	<i>jednego</i> dziecka
C.	<i>jednemu</i> uczniowi	<i>jednej</i> uczennicy	<i>jednemu</i> dziecku
B.	<i>jednego</i> ucznia	<i>jedną</i> uczennicę	<i>jedno</i> dziecko
N.	<i>jednym</i> uczniem	<i>jedną</i> uczennicą	<i>jednym</i> dzieckiem
Msc.	<i>jednym</i> uczniu	<i>jednej</i> uczennicy	<i>jednym</i> dziecku
W.	<i>jeden</i> uczniu	<i>jedna</i> uczennico	<i>jedno</i> dziecku

Odmiana liczebników: <i>dwa, trzy, cztery</i>			
	<i>dwa</i>	<i>trzy</i>	<i>cztery</i>
Forma męskoosobowa			
M.	<i>dwaj/ dwóch</i>	<i>trzej/ trzech</i>	<i>czterej gimnazjaliści / czterech gimnazjalistów</i>
D.	<i>dwóch</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech gimnazjalistów</i>
C.	<i>dwom/ dwóm</i>	<i>trzem</i>	<i>czterem gimnazjalistom</i>
B.	<i>dwóch</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech gimnazjalistów</i>
N.	<i>dwoma</i>	<i>trzema</i>	<i>czterema gimnazjalistami</i>
Msc.	<i>dwóch</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech gimnazjalistach</i>
W.			

Forma żeńska			
M.	<i>dwie</i>	<i>trzy</i>	<i>cztery szklanki</i>
D.	<i>dwóch /dwu</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech szklanek</i>
C.	<i>dwom / dwu</i>	<i>trzem</i>	<i>czterem szklankom</i>
B.	<i>dwie</i>	<i>trzy</i>	<i>cztery szklanki</i>
N.	<i>dwoma /dwo-ma</i>	<i>trzema</i>	<i>czterema szklankami</i>
Msc.	<i>dwóch (dwu)</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech szklankach</i>
W.			

Forma nijaka			
M.	<i>dwa</i>	<i>trzy</i>	<i>cztery okna</i>
D.	<i>dwóch</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech okien</i>
C.	<i>dwom</i>	<i>trzem</i>	<i>czterem oknom</i>
B.	<i>dwa</i>	<i>trzy</i>	<i>cztery okna</i>
N.	<i>dwoma</i>	<i>trzema</i>	<i>czterema oknami</i>
Msc.	<i>dwóch</i>	<i>trzech</i>	<i>czterech oknach</i>
W.			

Uwaga!
• liczebniki główne: *dwa, trzy, cztery* w rodzaju męskoosobowym mają dwie formy:

- *dwaj* (chłopcy) i *dwóch* (chłopców),
- *trzej* (żołnierze) i *trzech* (żołnierzy),
- *czterej* (urzędnicy) i *czterech* (urzędników).

*Zwróć uwagę na budowę zdania (formę czasownika)
Dwaj chłopcy spóźnili się na lekcję.
Dwóch chłopców spóźniło się na lekcję.

- Liczebnik ułamkowy *pół* jest nieodmienny,
- Nazwy liczb: *jedynka, dwójka, trójka, czwórka, piątka, szóstka, itd.* to **rzeczowniki**.

Odmiana liczebników	
od pięciu wzwyż	
Forma męskoosobowa	
M.	<i>pięciu, czternastu, trzystu</i>
D.	<i>pięciu, czternastu, trzystu</i>
C.	<i>pięciu, czternastu, trzystu</i>
B.	<i>pięciu, czternastu, trzystu</i>
N.	<i>pięcioma, czternastoma, trzystoma</i>
Msc.	<i>pięciu, czternastu, trzystu</i>
W.	

Forma niemęskoosobowa	
M.	<i>pięć, czternaście, trzysta</i>
D.	<i>pięciu, czternastu, trzystu</i>
C.	<i>pięciu, czternastu, trzystu</i>
B.	<i>pięć, czternaście, trzysta</i>
N.	<i>pięcioma, czternastoma, trzystoma</i>
Msc.	<i>pięciu, czternastu, trzystu</i>
W.	

W. liczebniki główne typu *tysiąc, milion, miliard* **nie odmieniają się przez rodzaje** (są rodzaju męskiego) i odmieniają się jak rzeczowniki – przez przypadki i liczby.

Odmiana liczebnika <i>milion</i>		
	liczba pojedyncza	liczba mnoga
M.	<i>milion</i> dolarów	<i>miliony</i> dolarów
D.	<i>miliona</i> dolarów	<i>milionów</i> dolarów
C.	<i>milionowi</i> dolarów	<i>milionom</i> dolarów
B.	<i>milion</i> dolarów	<i>miliony</i> dolarów
N.	<i>milionem</i> dolarów	<i>milionami</i> dolarów
Msc.	<i>milonie</i> dolarów	<i>milionach</i> dolarów
W.	<i>milonie</i> dolarów!	<i>miliony</i> dolarów!

Uwaga!
• Aby podkreślić, że liczba oznacza liczebnik porządkowy, stawiamy po nim kropkę, np. 2., 7., 23.
– nie czytamy ich wtedy jako dwa, siedem, dwadzieścia trzy, ale drugi, siódmy, dwudziesty trzeci.

Podział liczebników

LICZEBNIKI	Funkcja	Przykłady
główne	to takie, o które zapytamy <i>ile?, ilu?</i> Liczebniki główne odmieniają się przez przypadki i rodzaje . W liczebnikach głównych wielowyrazowych odmieniają się wszystkie elementy , Uwaga! Liczebnik <i>jeden</i> stojący na końcu liczebnika głównego wielowyrazowego nie odmienia się ,	<i>pięć, dziesięć, tysiąc, milion</i> dwieście pięćdziesiąt; <i>W naszej bibliotece jest (ile?) piętnaście</i> komputerów. <i>z piętnastoma</i> komputerami, <i>pięciu</i> książkom <i>W domowym budżecie zabrakło dwóch tysięcy czterystu pięćdziesięciu siedmiu</i> złotych. <i>Zabrakło stu siedemdziesięciu jeden</i> (chlebów).
porządkowe	to takie, które porządkują kolejność i odpowiadają na pytanie <i>który z kolei?</i> Liczebniki porządkowe odmieniają się przez przypadki, liczby i rodzaje . Uwaga! W liczebnikach porządkowych wielowyrazowych odmieniają się elementy oznaczające dziesiątki i jedności	<i>drugi, trzynasty, dwudziesty, dziewiąty, ósmy, ósmy, ósme, setny, setna, setne</i> <i>W dzienniku lekcyjnym mam (który z kolei?) siódmą numer.</i> <i>II wojna światowa zakończyła się w tysiąc dziewięćset czterdziestym piątym</i> roku.
zbiorowe	to takie, które: • określają liczbę osób różnej płci , • określają liczbę osobników niedorosłych , Osobniki niedorosłe to także: <i>kocięta, szczenięta, pisklęta, kacząta, cielęta, kurczęta, prosięta, źrebięta</i> , itp. • określają liczbę rzeczowników niemających l. poj. , Inne rzeczowniki występujące tylko w l.mn. to np. <i>drzwi, widły, nożyce, grabie, imieniny</i> . • Do liczebników zbiorowych zaliczamy liczebniki <i>dwoje, troje</i> i takie, które mają końcówkę –oro , * Niemożliwe jest utworzenie liczebnika zbiorowego od liczebnika głównego <i>jeden</i> . Uwaga! W liczebnikach zbiorowych wielowyrazowych odmieniają się człony oznaczające dziesiątki i jedności . Jeżeli w liczebniku zbiorowym wielowyrazowym ostatnim członem jest liczebnik <i>jeden</i> , wówczas odmienia się tylko element nazywający dziesiątki . Liczebniki zbiorowe odmieniają się przez przypadki.	<i>Mam troje</i> rodzeństwa (mam i braci, i siostrę). <i>Wczoraj w miejskim szpitalu na świat przyszło pięcioro niemowląt.</i> <i>Mama prowadzi do przedszkola dwoje dzieci.</i> <i>Kupiłam wczoraj dwoje</i> spodni. <i>W kuligu jechało jedenaścioro</i> sań. <i>To był koncert na czworo</i> skrzypiec. <i>czworo, pięcioro, sześcioro, siedmioro.</i> <i>W biegu niepodległości wystartowało tysiąc czterysta trzydzieścioro troje</i> uczniów. * Skoro <i>tysiąc czterysta trzydzieścioro troje</i> uczniów, to znaczy, że biegli i chłopcy i dziewczynki. <i>Trzy tysiące dwieście trzydzieścioro jeden</i> studentów zgłosiło chęć pracy w wolontariacie. * Skoro <i>trzy tysiące dwieście trzydzieścioro jeden</i> studentów, to znaczy, że byli wśród nich i mężczyźni (studenti) i kobiety (studentki).
ułamkowe	to takie, które nazywają ułamki . Liczebniki ułamkowe odmieniają się przez przypadki .	<i>ćwierć, jedna trzecia, pół, trzy czwarte, półtora, jedna piąta, dwie siódme, sześć dziesiątych;</i> <i>Na śniadanie zjada się u nas jedną czwartą</i> (= ćwierć) bochenka chleba.
nieokreślone	to takie, które nie podają konkretnej liczby osób, rzeczy, zjawisk Liczebniki nieokreślone odmieniają się przez przypadki i rodzaje .	<i>kilka, kilkanaście, kilkaset, wiele, niewiele, trochę, kilka</i> pączków, <i>kilkanaście</i> egzemplarzy. Wśród nich są również liczebniki zbiorowe, np. <i>kilkoro</i> wnucząt. <i>Do piątki za sprawdzian z historii zabrakło mi kilku</i> punktów.
mnożne	to takie, które wskazują na mnogość, wielokrotność. Liczebniki te pokazują, z ilu części składa się całość przedmiotu lub ile razy dane zjawisko powtórzyło się.	<i>potrójna</i> ochrona (pewnej pasty do zębów), <i>czterokrotne</i> pukanie do drzwi.

HISTORIA – TEST

Rzym

1. Przeczytaj tekst i odpowiedz na pytania.

Legendarna tradycja o Rzymie królewskim

Państwo rzymskie wywodzi swój początek od Romulusa, który wraz z bliźnim bratem swoim Remusem urodził się jako syn we-stalki Rei Sylwii i rzekomo boga Marsa. Chował się między pastuchami i trudnił się rozbojem, a mając 18 lat założył maleń-kie miasto na wzgórzu palatyńskim 21 kwietnia w 3 roku 6 olimpiady. Po założeniu miasta, które od swego imienia nazwał “Roma”, takich mniej więcej czynów dokonał. Wielką liczbę sąsiadów przyjął do miasta swego, a spośród starszych wybrał stu mężów, nazwanych senatorami ze względu na wiek poważny, za których radą wszystkim zarządzał. Następnie, ponieważ i on sam, i poddani jego nie mieli żon, zaprosił na oglądanie igrzysk sąsiadujące z Rzymem ludy i porwał im córki. Z powodu tej krzywdy porwania wybuchły wojny, w których pokonał [...] miasta leżące wokół Rzymu. Ponieważ zniknął nagle w czasie burzy w 37 roku panowania, rozpowszechniło się przekonanie, że poszedł do rządu bogów i boską cześć mu przyznano. Potem rządzili Rzymem senatorowie, zmieniając się co 5 dni, a panowanie ich trwało rok.

(Eutropiusz, Zarys dziejów od założenia miasta)

- a) Romulus był potomkiem bohatera trojańskiego bohatera eposu Wergiliusza Eneida.
- b) Matka Romulusa Rea Sylwia urodziła bliźnięta – Romulusa i
- c) Niemowlęta, umieszczone w koszu, wrzucono do rzeki
- d) Chłopców wykarmiła
- e) Między braćmi doszło do konfliktu i
- f) Rzym został założony wroku p.n.e., tj. ww. p.n.e.
- g) Rzymianie liczyli swoją historię od
- h) Rzym został założony w krainie zwanej Lacjum, od której pochodzi nazwa języka, jakim mówili Rzymianie –

2. Przyporządkuj określenia organom władzy w Republice Rzymskiej.

URZĘDNICY

- a) Konsulowie
- b) Pretorzy
- c) Cenzorzy
- d) Dyktator

ZGROMADZENIE

.....
.....
.....

SENAT

.....
.....
.....

- a) powoływanie na 6 miesięcy w razie poważnego niebezpieczeństwa grożącego Rzymowi,
- b) wybierani na jednoroczną kadencję,
- c) odpowiadanie za utrzymanie porządku prawnego,
- d) otrzymywanie pełni władzy,
- e) kierowanie państwem,
- f) dowodzenie armią,
- g) było ich dwóch,
- h) rada starszych,
- i) układanie listy senatorów,
- j) funkcja jednoosobowa
- k) wybieranie urzędników,

- l) mianowanie przez senat
- ł) zwoływane przez urzędnika,
- m) wybierani na pięcioletnią kadencję
- n) przyjmowanie obcych poselstw,
- o) sporządzanie spisu obywateli według klas majątkowych,
- ó) decydowanie o wojnie i pokoju,
- p) czuwanie nad moralnością obywateli,
- r) udzielanie rad konsulom i innym urzędnikom,
- s) przyjmowanie najważniejszych akt państwowych,
- t) zatwierdzanie uchwał senatu

3. Wyjaśnij, na czym polegała różnica między patrycjuszami a plebejuszami.

.....
.....

4. Ułóż encyklopedyczne wyjaśnienie terminu trybuni ludowi.

trybuni ludowi –
.....

5. Podboje Republiki Rzymskiej były możliwe dzięki

- A. armii zawodowej.
- B. armii obywatelskiej.
- C. najsprawniejszej armii w starożytnym świecie.
- D. najpotężniejszej armii w starożytnym świecie.

6. Służbę wojskową w armii rzymskiej pełnili

- A. tylko najubożsi obywatele .
- B. tylko najbogatsi obywatele.
- C. tylko właściciele wierzchowców.
- D. żadna odpowiedź nie jest poprawna.

7. Rzymska armia

- A. wykorzystywała falangę.
- B. była zorganizowana w kilkusetosobowe legiony.
- C. zrezygnowała z uzbrojenia typowego dla hoplitów.
- D. była dowodzona przez trybunów wojskowych i centurionów

8. Legioniści rzymscy górowali nad przeciwnikami

- A. dyscypliną.
- B. umiejętnością poługiwania się machinami wojennymi.
- C. umiejętnością zakładania ufortyfikowanych obozów.
- D. umiejętnością przerzucania mostów pontonowych.

9. Przeczytaj tekst i na jego podstawie naszkicuj i opisz szyk bojowy Rzymian.

Falangę zastąpiono na przełomie IV i III w. przed Chr. szykiem manipulowym. Ciężkozbrojna piechota ustawiała się w 3 sze-regach, w formacji przypominającej szachownicę. W każdym szeregu stawało 10 manipulów. Każdy z nich złożony był z 2 cen-turii. W pierwszych dwóch rzutach stawali młodzi żołnierze, nazywani hastati i principes, uzbrojeni w oszczepy. W trzeciej linii stawali najbardziej doświadczeni wojownicy – triarii, mający powyżej 30 lat. W czasie walki najpierw atakowali hastati, po-tem principes. Każdy z nich wyposażony był w dwa oszczepy (pila) o długości 2 m i wadze 1,2 kg. Najpierw rzucali jednym z nich na odległość do 60 m. Wbijały się one najczęściej w tarcze przeciwników. Były na tyle ciężkie, iż nieprzyjacielscy żołnie-rze opuszczali swoje tarcze. Wówczas na odsłoniętego wroga szybowwały następne oszczepy legionistów. Potem przystępowano do walki wręcz. Rzymianie walczyli mieczami. Jeżeli ataki dwóch pierwszych szeregów zawiodły, do ataku ruszali triarii. Za-miaast oszczepów mieli oni długie włócznie. Nie rzucali nimi, ale używali ich do walki wręcz. Kawaleria i lekka piechota wyko-nywała zadania rozpoznawcze, a w czasie bitew najczęściej osłaniała skrzydła ciężkozbrojnej piechoty.

(L. Mrozewicz, R. Śniegocki, Historia. Dzieje starożytne)

Odp.

10. Zaznacz prawda (P) lub fałsz (F).

	P	F
1. W republice rzymskiej każdy obywatel w wieku 17– 46 lat mógł być powołany do wojska poprzez losowanie.		
2. Osoba, która nie zgłosiła się do poboru stawała się niewolnikiem.		
3. Czas pełnienia służby wojskowej wynosił 6 miesięcy.		
4. Do służby wojskowej można było być wezwanym do 10 razy.		
5. Ze służby wojskowej zwalniano najuboższych obywateli.		
6. Poborowi musieli zgłosić się z własną bronią i ekwipunkiem.		
7. Kto nie służył w armii rzymskiej, nie mógł korzystać ze wszystkich uprawnień przysługujących obywatelowi.		
8. Za zasługi wojenne żołnierze otrzymywali łupy, niewolników, a nawet ziemię.		
9. Za niesubordynację legionistom groziły kary cielesne, a nawet śmierć (dziesiątkowanie).		

Wojny z Kartaginą

11. Uporządkuj daty, przebieg działań wojennych oraz zdobycze Rzymian w trzech wojnach punickich.

I wojna	II wojna	II wojna

- 1b. egzekucja bezbronnej Kartaginy
2b. powstanie nowej rzymskiej prowincji – Afryki
3b. dowodzenie armią kartagińską przez Hannibala
- 1c. przeprowadzenie przez Alpy 40 słoń
2c. rozbicie floty kartagińskiej
3c. użycie “kruków”
- 1d. podbicie Sycylii (bez Syrakuz), Sardynii, Korsyki
2d. zwycięstwo kartagińczyków pod Kannami
3d. przeniesienie przez Publiusza Korneliusza Scypio działań wojennych do Kartagińskiej Afryki
- 1e. pokonanie Hannibala
2e. utracenie przez Kartaginę wszystkich posiadłości poza Afryką – oddanie Rzymowi floty wojennej, zapłacenie kontrybucji
3e. zbudowanie przez Rzym floty wojennej

Imperium Romanum

12. Dokończ zdania.

- a. Na skutek zwycięskich, chociaż brutalnych, podbojów Rzym stał się światowym mocarstwem, czyli
..... Na terytoriach zdobytych poza granicami Italii Rzym tworzył
.....
- b. Republika Rzymska niełitościwie eksploatowała podbite ziemie, zabierając do Rzymu
i
- c. Obywatele rzymscy zaczęli żyć na koszt podbitych, z których urzędnicy ściągali olbrzymie

13. Wymień 3 pozytywne i 3 negatywne skutki utworzenia Imperium Romanum.

Skutki pozytywne	Skutki negatywne
1.	
2.	
3.	

Cesarstwo rzymskie

14. Uzupełnij kolejne punkty przedstawiające drogę Juliusza Cezara do władzy.

1. Kryzys polityczny i społeczny w Rzymie.
2.
3. Reforma wojskowa konsula Mariusza.
4.
5. Wojny domowe.
6.
7. Śmierć dyktatora Sulli.
8.
9. Podbicie Galii przez Julisza Cezara.
10.
- a) Próby zaprowadzenia dyktatury przez ambitnych wodzów.
b) Upadek znaczenia senatu.
c) Zasilanie przez bankrutujących rzymskich rolników szeregów proletariatu
d) Przekroczenie w 49 r. p.n.e. rzeki Rubikon i wkroczenie do Italii.
e) I triumwirat – zawarcie porozumienia pomiędzy Gajuszem Juliuszem Cezarem, Pompejuszem i Krassusem.

15. Przeczytaj tekst i wykonaj związane z nim polecenie.

Początki cesarstwa

[...] Kiedy po gwałtownej śmierci Brutusa i Kasjusza zabrakło już armii powołanej przez państwo, kiedy Pompejusza zgnieciono koło Sycylii, a po rozbrojeniu Lepidusa i śmierci Antoniusza nawet stronnictwu juliańskiemu nie pozostał inny przywódca prócz Cezara Oktawiana, złożył on tytuł tryumwira, chcąc tylko za konsula być uważany i za takiego, któremu do obrony praw ludu władza trybuniska wystarcza. Lecz skoro przynęcił żołnierzy darami, lub rozdawnictwem zboża, a wszystkich słodyczą pokoju, powoli zaczął się wzbijać i zagarniać w swe ręce przywileje senatu, urzędów i praw. Nikt mu w tym nie stawiał oporu, gdyż najbutniejsi padli w bojach albo wskutek proskrypcji, a z pozostałej arystokracji im bardziej kto był gotowy do służalstwa, tym więcej wyróżniano go bogactwami i zaszczytami; wyniesieni więc przez zmianę stosunków, woleli bezpieczną teraźniejszość niż niebezpieczną przyszłość. Także prowincje nie były temu stanowi rzeczy przeciwne: wszak podejrzliwie patrzyły one na rządy senatu i ludu z powodu sporów potężnych jednostek i chciwości urzędników, a bezskuteczna im była pomoc praw, które mąciła przemoc, zabiegi, wreszcie przekupstwo [...].

[...] Wewnątrz panował spokój, nazwy urzędów zostały te same; młodszy urodził się już po zwycięstwie pod Akcjum, a także większość starców podczas wojen domowych: jakżesz niewielu z tych pozostało, co republika widziała!

(Tacyt, Roczniki, tłum. S. Hammer)

- Brutus i Kasjusz – członkowie sprzysiężenia przeciwko Cezarowi;
• Pompejusz (Młodszy), Lepidus, Antoniusz – rywale Oktawiana, członkowie komisji trzech, czyli triumwiratu;
• proskrypcje – procedura, na mocy której obywatele rzymscy mogli być postawieni poza prawem, knfiskowano im dobra, a za ich zabicie przyznawano nagrody.
- a) Przyczyną powodzenia Oktawiana Augusta w założeniu Cesarstwa było
A. przekazanie różnym grupom Rzymian realnych korzyści.
B. prowadzenie skutecznej polityki.
C. pokonanie spiskowców.
D. poparcie przez ludność prowincji.

16. Wymień 2 podobieństwa i 2 różnice w sprawowaniu władzy przez Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta.

Podobieństwa	Różnice
1.	
2.	

17. Na podstawie wyjaśnień wpisz nazwy pojęć.

- a) – pierwszy w senacie; forma rządów wprowadzona po 27 r. p.n.e. przez Oktawiana Augusta w Cesarstwie Rzymskim; skupienie władzy w rękach jednostki przy jednoczesnym zachowaniu pozorów władzy republikańskiej; cesarz był princepssem, “pierwszym obywatelem republiki”, piastującym jednocześnie funkcje imperatora, przywódcy senatu, prokonsula, najwyższego kapłana, trybuna ludowego, cenzora.
- b) – pokój rzymski ogłoszony przez cesarza Oktawiana Augusta.
- c) – system rzymskich umocnień granicznych wznoszonych na krańcach imperium szczególnie narażonych na najazdy; linie fortyfikacji utworzone przez obozy legionowe, wieże strażnicze, wały, palisady i kamienne/cegłane mury.
- d) – przejmowanie przez ludność mieszkającą w prowincjach zachodnich rzymskiej kultury, sposobu życia oraz języka.

18. W tabeli zapisano 6 zdań odnoszących się do upadku cesarstwa rzymskiego. Zakreśl TAK, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub NIE, jeśli jest niezgodne z prawdą.

	TAK	NIE
1. Początku upadku cesarstwa rzymskiego należy upatrywać w wędrówce Gotów.		
2. W III w. państwo rzymskie znalazło się w poważnym kryzysie wewnętrznym, potęgowanym przez tendencje decentralistyczne.		
3. Chaos w cesarstwie rzymskim powstrzymał cesarz Dioklecjan, wprowadzając epokę dominatu.		
4. Końca jedności Imperium Romanum upatruje się w przeniesieniu stolicy z Rzymu do Konstantynopola przez Konstantyna Wielkiego.		
5. Na początku V w. Rzym został kilkakrotnie splądrowany przez plemiona germańskie, zwłaszcza Wandalów.		
6. W 467 r. germańscy żołnierze zdetronizowali ostatniego cesarza rzymskiego Romulusa Augustulusa i obwołali własnego króla Odoakra.		

Kultura rzymska

19. Wyjaśnij pochodzenie przysłowia *Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu*.

20. Starożytna Grecja i starożytny Rzym – co im zawdzięczamy? 1. Wpisz we właściwe miejsca w tabeli.

GRECJA	RZYM

21. Objaśnij znaczenie dat

- a) 753 p.n.e. p.n.e.....
- b) 264– 146 p.n.e.....
- c) 44 p.n.e.
- d) 30 p.n.e.
- e) 395 n.e.
- f) 476 n.e.

22. Dopasuj odpowiedni termin.

1. Największy rzymski amfiteatr.	
2. Maszerowały pod nim zwycięskie legiony.	
3. Budynki, w których dokonywano transakcji gospodarczych, odbywały się procesy sądowe oraz zebrania polityczne.	
4. Łaźnie.	
5. Place publiczne.	
6. Przeznaczone do wyścigów wozów konnych, ulubionej rozrywki Rzymian.	
7. Świątynia poświęcona wszystkim bogom, zwieńczona kopułą.	
8. Najważniejsze osiągnięcie cywilizacji rzymskiej.	
9. Najwybitniejszy rzymski dramaturg.	
10. Mistrz wygłaszania mów.	
11. Budowle z miejscami dla publiczności i z arenami, na których odbywały się walki gladiatorów oraz inne krwawe widowiska.	
12. Nieodłączny element rzymskiej religii.	
13. Ich budowę Rzymianie doprowadzili do perfekcji.	
14. Wodociągi.	

- a. łuk triumfalny, b. cyrki, c. bazyliki, d. forum, e. termy, f. koloseum, g. Terencjusz, h. akwedukty, i. Panteon, j. wróżbiarstwo, k. kamienne drogi, l. Cyцерon, ł. amfiteatry, m. prawo

23. Połącz bogów rzymskich z zakresem ich panowania oraz utożsam ich z bóstwami greckimi.

	Zakres panowania	Odpowiednik grecki
A. Jowisz		
B. Saturn		
C. Mars		
D. Neptun		
E. Wenus		
F. Merkury		
G. Minerwa		

1. bóg handlu, opiekun kupców, 2. bóg chmur, deszczu, wód, 3. bóg wojny, 4. bóg urodzaju i zasiewów, 5. najwyższy bóg, władca nieba i przyrody, 6. bogini sztuki, rzemiosła, mądrości, 7. bogini miłości, roślinności i wiosny
- a) Afrodyta, b) Posejdon, c) Zeus, d) Atena, e) Uranos, f) Ares, g) Hermes

ODPOWIEDZI

Odp. 1 a) – Eneasza, b) – Remusa, c) – Tyber, d) – wilczyca, e) – Romulus zabił Remusa, f) – 753 roku p.n.e., tj. w VIII w. p.n.e., g) – założenia miasta Rzymu, h) – łacina

Odp. 2
Konsulowie: b. e. f. g.
Pretorzy: b. c. g.
Cenzorzy: b. i. m. g. o. p.
Dyktator: a. j. d. l.
ZGROMADZENIE k. ł. t. s.
SENAT h, n, ó, r.

Odp. 3
Patrycjusze to Rzymianie szlacheznego pochodzenia, grupa nie-liczna.
Plebejusze to ci, których było wielu, czyli lud zmuszony do korzystania z opieki patrycjuszy.
Początkowo tylko patrycjusze mogli sprawować najwyższe urzędy, w tym zostawać senatorami.

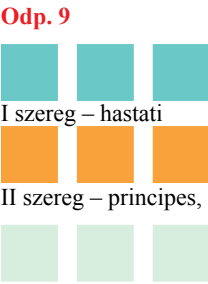
Odp. 4
trybuni ludowi – dwaj obrońcy ludu wybierani przez plebejuszy, mający prawo weta.

Odp. 5. B. C. D.

Odp. 6 D.

Odp. 7 C. D.

Odp. 8 A. B. C. D.

III szereg – triarii , walczyli tylko w sytuacjach największego zagrożenia

Odp. 10 1.P, 2.P, 3.F, 4.F, 5.P, 6.P, 7.P, 8.P, 9.P

Odp. 11

I wojna punicka
1a. (264 r.p.n.e. – 241 r. p.n.e.) 3e., 3c., 1d., 2c.
II wojna punicka
3a. (218 r. p.n.e. – 201 r. p.n.e.) 3b., 1c., 3d., 2d., 1e. 2e.
III wojna punicka
2a. (149 r. p.n.e. – 146 r. p.n.e.) 1b., 2b.

Odp.12
a. – Imperium Romanum / prowincje,
b. – bogactwa / niewolników
c. – prowincji / podatki

Odp. 13
Skutki negatywne
– upadek drobnych gospodarstw
– powstawanie latyfundiów
– powstania niewolników
Skutki pozytywne
1. dochody z prowincji
2. utrzymywanie potężnej armii
3. zwolnienie rzymskich obywateli z płacenia podatków

Odp. 14
1. Kryzys polityczny i społeczny w Rzymie.
c) Zasilanie przez bankrutujących rzymskich rolników szeregów proletariatu
3. Reforma wojskowa konsula Mariusza.
a) Próby zaprowadzenia dyktatury przez ambitnych wodzów.
5. Wojny domowe.
b) Upadek znaczenia senatu.
7. Śmierć dyktatora Sulli.
e) I triumwirat – zawarcie porozumienia pomiędzy Gajuszem Juliuszem Cezarem, Pompejuszem i Krassusem.
9. Podbicie Galii przez Juliusza Cezara.
d) Przekroczenie w 49 r. p.n.e. rzeki Rubikon i wkroczenie do Italii.

Odp. 15 A. B. C. D.

Odp. 16
Podobieństwa
– skupienie dożywotnio najwyższej władzy w państwie
– opieranie rządów na armii
Różnice
– pozorne okazywanie szacunku dla Republiki przez Oktawiana
– przywrócenie autorytetu senatowi przez Oktawiana

Odp.17
a) – princeps, b) – Pax Romana, c) – limes, d) – romanizacja

Odp. 18
1. TAK, 2. TAK, 3. TAK, 4. NIE, 5. TAK, 6. TAK
Odp. 19
Rzymianie, wzdłuż budowanych przez siebie kamiennych dróg, umieszczali kamienie milowe informujące o odległości od Rzymu.

Odp. 20
demokracja, prawo, alfabet łaciński, podstawy gramatyki, nazwy planet Układu Słonecznego, olimpiada, teatr, komedia, tragedia, filozofia,
słowa: adwokat, kolega, uniwersytet, polityka, mit, matematyka, historia, stadion, gimnastyka,
imiona: Marek, Wiktor, Julian, Helena, Andrzej

GRECJA:
demokracja, olimpiada, teatr, komedia, tragedia, filozofia
słowa: polityka, mit, matematyka, historia, stadion, gimnastyka,
imiona: Helena, Andrzej

RZYM:
prawo, alfabet łaciński, podstawy gramatyki, nazwy planet Układu Słonecznego
słowa: adwokat kolega, uniwersytet
imiona: Marek, Wiktor, Julian

Odp.21
a) – założenie Rzymu
b) – trzy wojny punickie
c) – śmierć Cezara
d) – początek Cesarstwa Rzymskiego
e) – podział na Cesarstwo Wschodnie i Zachodnie
f) – detronizacja ostatniego cesarza.

Odp. 22
1.f., 2.a., 3.c., 4.e., 5.d., 6.b., 7.i., 8.m.. 9.g.. 10.l.. 11.ł., 12.j., 13k., 14.h.

Odp. 23 A. – 5.c), B. – 4.e), C. – 3f., D. – 2.b), E. – 7.a), F. – 1.g), G. – 6.d)

WOS – TEST

W świecie mediów i informacji

1. Początki środków masowego przekazu sięgają

- A. XIV i XV w.
- B. XV i XVI w.
- C. XVI i XVII w.
- D. XVII i XVIII w.

2. Wyróżniamy media

- A. pisane
- B. rysowane
- C. audiowizualne
- D. interaktywne

3. Ze względu na rolę, jaką media odgrywają w życiu jednostki i społeczeństwa, są nazywane

- A. pierwszą władzą
- B. drugą władzą
- C. trzecią władzą
- D. czwartą władzą

4. Przyporządkuj środki masowego przekazu zgodnie z ich rodzajem.

gry multimedialne, Internet, radio, płyty DVD, czasopisma, telewizje nowej generacji, płyty CD, telewizja, książki, ulotki, telefony multimedialne, plakaty

Pisma	Media audiowizualne	Media interaktywne

5.Innym określeniem mediów interaktywnych nie są

- A. media cyfrowe
- B. Media Markt
- C. multimedia
- D. mediacje

6. Połącz pojęcie z definicją.

- a) Internet
 - b) serwisy społecznościowe
 - c) blogi
 - d) fora
 - e) posty
- wpisy lub wiadomości umieszczane na blogach, grupach lub forach dyskusyjnych.
 - internetowe pamiętniki, zapiski dokonywane najczęściej w kolejności chronologicznej.
 - interaktywne strony internetowe, zakładane przez osoby, które chcą się ze sobą komunikować, rozmawiać o wspólnych zainteresowaniach.
 - światowa sieć komputerowa, której tworzenie rozpoczęto w latach 60. XX w.
 - grupy dyskusyjne tworzone przez osoby o podobnych zainteresowaniach lub poglądach.
 - dostępna dla wszystkich kultura o uniwersalnym i zrozumiałym przekazie.

7. Podaj nazwy dwóch serwisów społecznościowych.

.....

.....

8. Podaj 4 zadania mediów.

.....

.....

.....

Samorząd terytorialny

1. Przyporządkuj jednostkom terytorialnym odpowiednie organy władzy.

- I. Gmina
II. Powiat
III. Województwo

- a) marszałek, b) starosta,
c) wojewoda, d) burmistrz,
e) wójt, f) rada powiatu,
g) prezydent miasta, h) sejmik województwa,
i) rada gminy, j) rada miasta.

2. Przy władzach wybieranych bezpośrednio postaw literkę B, zaś przy tych, które są wybierane w sposób pośredni – literkę P.

- a) wójt – b) burmistrz –
c) prezydent miasta – d) rada gminy –
e) rada miasta – f) starosta i zarząd powiatu –
g) rada powiatu – h) wojewoda –
i) marszałek i zarząd województwa – j) sejmik województwa –

3. Zaznacz P (Prawda) lub F (Fałsz).

	P	F
I. Samorząd terytorialny powstał zgodnie z zasadą centralizacji, czyli koncentracji władzy w rękach organów centralnych.		
II. W Polsce od 1999r. istnieje dwustopniowy podział terytorialny – na województwa i gminy.		
III. Jednostki samorządu terytorialnego są od siebie niezależne i wykonują odrębne zadania.		
IV. Każda jednostka samorządu terytorialnego ma swoje władze wybierane w sposób pośredni bądź bezpośredni.		
V. Każda jednostka samorządu terytorialnego jest wspólnotą, która tworzą wszyscy jej mieszkańcy.		
VI. Samorządy, realizując swoje zadania, muszą skupiać się przede wszystkim na osiąganiu zysków.		

4. Wyjaśnij, w jaki sposób obywatele mogą wpływać na decyzje władz samorządowych?

.....
.....
.....

5. Wymień 5 środków nacisku, jakie mogą być stosowane przez obywateli wobec władz samorządowych

.....
.....
.....
.....

6. Najbardziej zauważalnymi środkami nacisku są

- A. petycje i wiece B. demonstracje i referenda
C. petycje i pikiety D. demonstracje i wiece

7. Organizatorzy demonstracji muszą

- A. uzyskać zgodę władz B. zapewnić im bezpieczny przebieg
C. poinformować Policję D. wszystkie odpowiedzi są poprawne

8. Referenda gminne są przeprowadzane na wniosek

- A. wójta B. premiera
C. mieszkańców gminy D. prezydenta miasta

9. Referendum gminne jest ważne, jeśli weźmie w nim udział

- A. co najmniej 20% uprawnionych do głosowania B. co najmniej 30% uprawnionych do głosowania
C. co najmniej 40% uprawnionych do głosowania D. co najmniej 50% uprawnionych do głosowania

10. Wynik referendum jest rozstrzygający, jeśli za jednym z rozwiązań w sprawie poddanej referendum oddano

- A. więcej niż 1/5 ważnych głosów B. więcej niż 1/4 ważnych głosów
C. więcej niż 1/3 ważnych głosów D. więcej niż 1/2 ważnych głosów

11. Nadzór sprawowany przez władze centralne nad samorządem terytorialnym nie dotyczy

- A. bezpośredniej ingerencji w sprawy wspólnot samorządowych
B. zgodności z prawem działania organów samorządowych
C. celowości działania organów samorządowych
D. rzetelności i gospodarności działania organów samorządowych

12. Organem nadzorującym samorząd terytorialny nie jest

- A. Prezes Rady Ministrów B. Wojewoda
C. Wójt D. Regionalna Izba Obrachunkowa

13. Przyporządkuj odpowiednim instytucjom samorządowym sprawy, które możemy w nich załatwić.

- I. Urząd Gminy
II. Starostwo Powiatowe
III. Urząd wojewódzki

- a) zarejestrowanie samochodu, motocykla
b) otrzymanie paszportu
c) otrzymanie dowodu osobistego, numeru PESEL, aktu urodzenia, ślubu, zgonu
d) zarejestrowanie działalności gospodarczej
e) zmiana nazwiska lub imienia
f) uzyskanie pozwolenia na pracę cudzoziemca
g) załatwienie sprawy związanej z obywatelstwem
h) otrzymanie zasiłku w razie utraty pracy
i) zawarcie związku małżeńskiego

14. Połącz pojęcie z definicją.

- I. – miejsce, z którym czujemy się szczególnie uczuciowo związani, w którym jest nam wyjątkowo dobrze; może to być np. miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania, miejsce, w którym często przebywamy.
II. – obszar ukształtowany w wyniku wydarzeń historycznych, wyróżniający się określonymi cechami, np. warunkami geograficznymi, gospodarczymi, tradycją, kulturą.

- A. region B. „Mała Ojczyzna”

ODPOWIEDZI:

W świecie mediów i informacji

- Odp. 1. D., Odp. 2 A., C., D., Odp. 3 D.,
Odp. 4.
Pisma
czasopisma, książki, ulotki , plakaty
Media audiowizualne
radio, płyty CD, telewizja, płyty DVD
Media interaktywne
Internet, gry multimedialne, telefony multimedialne, telewizje nowej generacji
Odp. 5. B., D.,
Odp. 6. a) – 4, b) –3 ,c) – 2, d) – 5, e) –1
Odp.7 Facebook.com, Nasza–klasa.pl
Odp. 8
– dostarczają informacji,
– są źródłem rozrywki,
– służą do komunikacji i budowania więzi między ludźmi,
– kształtują opinie.

Samorząd terytorialny

- Odp. 1. I – d, e, g, i, j; II– b, f; III– a, c, h
Odp. 2. B – a, b, c, d, e, g, j ; P – f, h, i
Odp. 3. I – F, II – F, III – P, IV – P, V – P, VI – F
Odp. 4.
Mieszkańcy wspólnoty samorządowej mają prawo do:
– udziału w sesjach,
– udziału w pracach powoływanych komisji,
– zgłaszania do radnych pytań, wniosków, próśb o interwencję,
– podejmowania środków nacisku.
Odp. 5. petycje, pikiety, demonstracje, wiece, referenda
Odp. 6. D.,
Odp. 7. D.,
Odp. 8. C.,
Odp. 9. B.,
Odp. 10. D.
Odp. 11. A.,
Odp. 12. C.,
Odp. 13. I – c, d, i ; II – a, e, h ; III – b, f, g
Odp. 14. I. – B. ; II. – A

For Or Against?

ZGADZANIE I NIEZGADZANIE SIĘ Z CZYIMŚ ZDANIEM.

Kiedy musimy ustosunkować się do czyjejś wypowiedzi, możemy, z większym lub mniejszym entuzjazmem, z nią się zgodzić lub nie. Możemy to zrobić na wiele sposobów.

ZGADZAM SIĘ CZYJĄŚ Z OPINIĄ

• W sposób krótki i zdawkowy:

Their flat is very comfortable.

– *Yes, it is.*

These apples look ripe.

– *Yes, they do.*

Don`t you think it`s a good name for him?

– *Oh, yes, I do.*

He`s got a very nice family. – On ma bardzo miłą rodzinę.

– *He has indeed.* – Rzeczywiście ma.

Today is Sunday.

– *Right.*

– *True* – Prawda.

– *Definitely.* – Zdecydowanie (tak).

– *Absolutely.* – Absolutnie.

– *Exactly.* – Dokładnie.

– *Certainly.* – Z pewnością.

– *Sure.* – Pewnie.

– *Naturally.* – Naturalnie.

Nieco dłuższe zdania – zgodnie z zasadą „owijania w bawełnę” – są już grzeczniejsze i subtelniejsze. Na przykład zamiast króciutkiego *true* można się troszkę rozgadać i stwierdzić:

– *I agree with you.* – Zgadzam się z tobą/Panem/Panią.

– *That`s right.* – Tak jest.

– *It`s true.* – To prawda.

– *Quite true.* – Całkiem prawdziwe

– *Yes, that`s exactly my opinion too.*

– *Tak, taka jest również moja opinia.*

Zgadzac się możemy powtórzyć część poprzedzającego zdania z opertorem w formie przeczącej, na przykład:

– *Borrowing money will not solve his problems.*

– Pożyczanie pieniędzy nie rozwiąże jego problemów.

– *It certainly won`t.* – Oczywiście nie (rozwiąże).

– *You are right, it won`t.* – Masz rację, że nie (rozwiąże).

– *I agree that it won`t.* – Zgadzam się, że nie (rozwiąże).

– *We shall have to start all over again.*

– *(Yes), I suppose we shall.*

W mniej entuzjastyczny sposób zgodzisz się używając zdań:

– *(Yes), Perhaps you are right.* – Prawdopodobnie masz rację.

– *Yes, I suppose you are right.* – Tak, myślę że masz rację.

– *I think I agree with you.* – Myślę, że się z tobą zgodzę.

– *I think you are right.* – Myślę, że masz rację.

– *You are probably right.* – Prawdopodobnie masz rację.

– *Yes, I`d be inclined to agree with you there.*

– *Tak, tutaj byłbym skłonny się z tobą zgodzić.*

– *There is some truth in what you say.*

– *Jest trochę prawdy w tym co mówisz.*

Istnieją też nieco bardziej oficjalne, subtelne i wyrafinowane sposoby wyrażania zgody i niezgody na czyjąś opinię.

– *You`ve got a point there.* – Tutaj masz rację.

– *I second that.* – Popieram.

– *I wouldn`t say that.* – Ja bym tego nie powiedział.

Na zebraniach, wiecach, i przy innych okazjach gromadzących większe ilości ludzi, spotasz się z takimi wykrzyknieniami:

– *Hear! Hear!* – Zgoda! Zgoda!

– *Shame!* – Wstyd!

Przydatne słówka

• AGREE

Ustosunkowując się do czyjejś wypowiedzi możemy użyć wygodnego słówka **agree** – *zgadzać się*. W wersji pozytywnej będzie to na przykład:

– *I agree.* – Zgadzam się.

– *I agree absolutely.* – Absolutna zgoda.

– *I entirely agree with you.* – Całkowicie się z tobą zgadzam.

– *I couldn`t agree more.* – W pełni się zgadzam.

– *I`d be inclined to agree with you.*

– Skłaniałbym się do zgodzenia się z tobą.

Natomiast w wariacie pełnym sprzeciwu można zakrzyknąć:

– *I can`t agree with you.* – Nie mogę się z tobą zgodzić.

– *I don`t agree!* – Nie zgadzam się!

– *I disagree.* – (jak wyżej)

• SO

Inne przydatne słowo to króciutkie **so**:

– *Quite so.* – Całkiem tak (jak mówisz).

– *Just so.* – Właśnie tak.

– *I think so to.* – Też tak myślę.

– *I don`t think so.* – Wcale tak nie myślę.

• DOUBT

I jeszcze jedno słówko – **doubt**, czyli *wątpić*.

– *I doubt it.* – Wątpię.

– *I doubt if that`s so.* – Wątpię, czy tak jest.

– *I don`t doubt what you say.* – Nie wątpię w to, co mówisz.

Jeśli chcesz zgodzić się z czyjąś negatywną opinią:

– *Her performance was hopeless.*

– *Jej wykonanie było beznadziejne.*

– *Yes, I`m afraid it was.* – Obawiam się, że tak.

– *I have to agree it was.* – Muszę przyznać, że tak.

– *I must say I think so too.* – Muszę powiedzieć, że też tak myślę.

Jeśli chcesz wzmocnić zbieżność sądów z przedmówcą musisz dodać wyrazy wzmacniające ową opinię:

– *She is an excellent actress, isn`t she?* – Ona jest świetną aktorką, prawda?

– *You`re completely / absolutely / entirely right.* – Masz całkowitą / absolutną rację.

– *Yes, she is absolutely splendid / magnificent / marvelous / superb / super* – Tak, ona jest absolutnie doskonała/nadzwyczajna/cudowna/niezwykła, itd.

– *It would be nice to spend holidays in Italy.*

Przyjemnie byłoby spędzić wakacje we Włoszech.

– *(Yes), definitely / absolutely.* – (Tak), zdecydowanie.

– *I couldn`t agree more.* – całkowicie się zgadzam (dosł. nie mógłbym się bardziej zgodzić).

NIE ZGADZAM SIĘ CZYJĄŚ OPINIĄ

Jeśli zdanie wypowiedziane przez naszego rozmówcę wydaje się nam niemądre, czy wręcz idiotyczne, możemy zareagować następująco:

– *Holidays should be longer.* – Wakacje powinny być dłuższe.

– *Nonsense.* – Nonsens.

Oprócz słowa *nonsense* możemy też użyć podobnych przecieży w wymowie:

– *Rubbish.* – Bzdura.

– *Ridiculous.* – Śmieszne.

– *Impossible.* – Niemożliwe.

– *Out of the question.* – Nie ma mowy.

– *Nothing of the kind.* – Nic podobnego.

– *On the contrary.* – Wręcz przeciwnie.

– *Not at all.* – Wcale nie.

Możemy też po prostu zaprzeczyć powyższe wyrazy zgody:

– *Definitely not.* – Zdecydowanie nie.

– *Absolutely not.* – Absolutnie nie.

– *Certainly not.* – Z pewnością nie.

– *Surely not.* – Na pewno nie.

W sposób nieco dłuższy:

– *I disagree with you/that.* – Nie zgadzam się z tym.

– *It can`t be true.* – To nie może być prawda.

– *That can`t be right.* – Tak nie może być.

– *You`re wrong.* – Nie masz racji.

Zdarzyć się może, że nie jesteśmy pewni, czy nasz rozmówca (bądź rozmówczyni) ma rację, czy też jej nie ma. Przyparingi do muru wahamy się, co powiedzieć, aż w końcu mamrocemy dwuznacznie:

– *Perhaps.* – Być może.

– *Perhaps you`re right.* – Może i masz rację.

– *Maybe.* – Może.

– *You may be wrong.* – Możesz się mylić.

– *You`re probably right.* – Pewnie masz rację.

UWAGA!

Cudzą opinię możemy w bardzo prosty sposób potwierdzić albo też sprzeciwić się jej, powtarzając po prostu część czyjejś wypowiedzi:

– *Grades are unfair.* – Stopnie są niesprawiedliwe.

– *Yes, they are!* – O, tak!

– *Michael Jackson sings beautifully!* – M. J. pięknie śpiewa!

– *Yes, he does.* – Zgadza się.

– *Turtles can fly.* – Żółwie potrafią latać.

– *Oh, no, they can`t!* – Ależ skąd!

– *Copernicus was an astronaut.* – Kopernik był astronautą.

– *No, he wasn`t...* – Wcale nie.

Aby wyrażanie niezgody nie brzmiało zbyt obcesowo, można je nieco złagodzić.

Studying astrology is a waste of time. – Studiowanie astrologii jest stratą czasu.

– *I am sorry, but I have to disagree.*

– Przykro mi, ale muszę się nie zgodzić.

– *I`m sorry to disagree...* – Przykro mi, ale nie mogę się zgodzić...

– *Actually, I think you`re wrong...* – W zasadzie zdaje mi się, że się mylisz...

– *In fact, that`s not true...* – W rzeczywistości to nieprawda...

– *As a matter of fact, that`s not true...* – Tak naprawdę to nieprawda...

– *Actually, I think you`re wrong...* – W zasadzie zdaje mi się, że się mylisz...

Możemy również zechcieć pozornie zgodzić się z kimś, pozostając jednak przy swoim zdaniu. Najpierw więc radośnie przytakujemy, kiwając głową, by zaraz z niewinną miną dodać:

True, but... – To prawda, ale...

Yes, but... – Tak, ale...

To właśnie magiczne słówko **but** podstępnie zaprzecza naszym najlepszym intencjom i pozwala pod maską zgody wyrazić coś absolutnie przeciwnego, niż chciał szanowny przedmówca

– *George is a very clever fellow.*

– *Yes, he is certainly clever, but he`s too dogmatic for my liking.*

– *True, but ...*

	<i>up to a point</i>	
<i>I agree with you</i>	<i>in a sense</i>	<i>but...</i>
	<i>in a way</i>	

I see what you mean, but...

That may be true, but (on the other hand) ...

Yes, he is certainly ... *but ...*

(Oh) yes, but ...

– *Margaret is so charming.*

– *Yes, but only to people she thinks are important.*

He is the best contemporary British playwright.

– *Well I don`t know. He is very good, I admit, but it`s arguable whether he is the best.*

– *What did you think of the film, then?*

– *Oh, I thought it was great. Don`t you think so, Jim?*

– *Yes, in a way. But I`ve been seen better ones.*

Czas Past Simple

(PRZESZŁY PROSTY)

W przypadku czasu Past Simple należy pamiętać, że mamy tu do czynienia z osobną odmianą dla czasownika **to be** i osobną dla wszystkich pozostałych czasowników.

CZASOWNIK TO BE

	Zdania twierdzące	Pytania	Zdania przeczące
TO BE – (być)	Inwersja: I was – byłem You were (you’re) – byłeś He was – był She was – była It was – było We were – byliśmy You were – byliście They were – oni/one byli/były	Inwersja: Was I? – Czy byłem? Were you? – Czy byłeś? Was he? – Czy był? Was she? – Czy była? Was it? – Czy było? Were we? – Czy byliśmy? Were you? – Czy byliście? Were they? – Czy oni/one byli/były?	Twierdzenie + not (n’t) I was not (I wasn’t) – Nie byłem You were not (you weren’t) – Nie byłeś He was not (he wasn’t) – On nie jest She was not (she wasn’t) – Ona nie była It was not (it wasn’t) – Ono nie było We were not (we weren’t) – Nie byliśmy You are not (you weren’t) – Nie byliście They are not (they weren’t) – Nie byli/były

Uwagi:

- Przy odmianie czasownika **to be** w czasie Past Simple mamy do czynienia zaledwie z dwoma formami tego czasownika: **was** dla 1 i 3 os. lp. oraz **were** dla wszystkich pozostałych osób.
- Tworząc pytania wystarczy zastosować inwersję (przestawienie *was/were* przed podmiot na początek zdania).
- W przeczeniach natomiast należy dodać **not** do **was** lub **were**.

POZOSTAŁE CZASOWNIKI:

CZASOWNIKI NIEREGULARNE

	Zdania twierdzące	Pytania	Zdania przeczące
1 os. lp. 2 os. lp. 3 os. lp.	I bought – kupiłem you saw – widziałeś he/she/it went – on/ona/ono poszedł/poszła/poszło	I did not (didn’t) buy – nie kupiłem you did not (didn’t) buy – nie widziałeś he/she/it did not (didn’t) go – on/ona/ono nie poszedł/poszła/poszło	did I buy? – czy kupiłem? did you buy? – czy widziałeś? did he/she/it buy? – czy on/ona/ono poszedł/poszła/poszło?
1 os. lm. 2 os. lm. 3 os. lm.	we learnt – nauczyliśmy się you made – zrobiliście they knew – wiedzieli	we do not (didn’t) learn – nie nauczyliśmy się you do not (didn’t) make – nie zrobiliście they do not (didn’t) buy – nie wiedzieli/widzieli	did we learn? – czy nauczyliśmy się? did you make? – czy zrobiliście? did they buy? – czy wiedzieli/widzieli?

JAK TWORZYMYSZ ZDANIA W CZASIE SIMPLE PAST?

ZDANIA TWIERDZĄCE

Ogólny schemat to:

podmiot + forma podstawowa czasownika + **-ed**.

- W przypadku czasowników regularnych dodajemy do ich formy podstawowej końcówkę **-ed** (jeśli czasownik zakończony jest na spółgłoskę) lub końcówkę **-d** (jeśli ostatnią literą w formie podstawowej jest *e*).
 - *They walked along the street.* – Szli ulicą.
 - *She smiled at him at that moment.*
 - *W tamtym momencie się do niego uśmiechnęła.*

W przypadku gdy podstawowa forma czasownika kończy się samogłoską y, np. **carry** (nieść), literę y wymienia się na **i** przed dodaniem końcówki czasu przeszłego prostego **-ed**.

- *carry* (nieść) – *carried*.
- *marry* (ożenić się) – *married*.
- *bury* – (pogrzebać) – *buried*.

PYTANIA

Pytania w czasie przeszłym tworzymy, wstawiając przed podmiot czasownik posiłkowy **did**, a po nim resztę zdania z uwzględnieniem w niej czasownikiem w formie podstawowej.

Ogólny schemat to: **did / didn’t** + **podmiot** + podstawowa forma czasownika (bez końcówki *ied*.)

She smiled at him at that moment. – W tamtym momencie się do niego uśmiechnęła.

Did she smile at him at that moment? – Czy ona się w tamtym momencie do niego uśmiechnęła?

(Pamiętaj: Jak w zdaniu występuje słowo posiłkowe **did** to czasownik bez końcówki **-ed**) *Did she smile at him at that moment?*

ZAPRZECZENIE

Zaprzeczenie w czasie przeszłym prostym ma następującą konstrukcję: **podmiot** + **did not** (*didn’t*) + forma podstawowa czasownika.

They didn’t walk along the street every evening.

Oni nie spacerowali co wieczór po ulicy.

Pamiętaj, że tak jak w pytaniach, tak i w wrzeczeniach czasownik występuje w formie podstawowej (bez końcówki **-ed**.) Dlatego nie możesz powiedzieć

They didn’t walked along the street every evening.

ZASTOSOWANIE:

1.

Do opisywania czynności, które definitywnie się zakończyły i nie mają związku z terażniejszością. W tłumaczeniu na język polski użyjesz czasowników dokonanych (zrobilem, nauczyłem się).

I lived with my parents until I moved to a flat of my own.
Mieszkalem z moimi rodzicami dopóki się nie wyprowadziłem do własnego mieszkania.

I broke a window that summer.
Tamtego lata zbiłem szybę.

Zazwyczaj podkreślamy umiejscowienie danej czynności w przeszłości poprzez dodanie do zdania okolicznika czasu. Wskazuje on w miarę precyzyjnie, kiedy coś się zdarzyło, np.

- *yesterday* – wczoraj,
- *two weeks ago* – dwa tygodnie temu,
- *when I was in Warsaw* – kiedy byłem w Warszawie.
- *the day before yesterday* – przedwczoraj,
- *in May (1990)*, – w maju 1990
- *on Monday – w poniedziałek* (jeżeli dzień, do którego się odnosimy należy już do przeszłości),

Możemy je wstawić na początku lub na końcu zdania (w pytaniach i przeczeniach są one zawsze na końcu) np.:

Yesterday I went to the cinema.
I was in Norway last summer.
Five years ago Betty moved to Spain.
Did you buy this house in 1980?
We didn’t go to France last May, we went there in July.

Należy pamiętać, że określeniem czasu będą także wyrażenia zaczynające się od **when**, np.:

- *when I was a child*,
- *when she was 18 years old*, itp.

I was five years old when my parents divorced.
– Miałam pięć lat, kiedy moi rodzice się rozwiedli.

Wpytaniach często użyjesz pytajnika *when* (kiedy) lub po prostu zadasz pytanie o określony czas, np. *Did you go to the castle last summer?* – Czy ostatniego lata pojechałeś do zamku?

2.

Do wszelkiego rodzaju narracji, biografii itp.:

X was born in 1890. He spent his childhood in a small village near Brighton. He wrote his first novel when he was only fourteen...

3).

Czasu przeszłego prostego używamy również, gdy chcemy podkreślić, że dana czynność powtarzała się w przeszłości lub miała charakter zwyczaju, nawyku.

I went to many different schools when I was young.

W tego typu zdaniach często dodajemy do zdania przysłówki częstotliwości, takie jak

- *often* (często),
- *sometimes* (czasami),
- *always* (zawsze) i inne., np.:

I went for a walk twice a week.
Chodziłem na spacer dwa razy w tygodniu.

I drank milk every day in the morning.
Pilem mleko każdego dnia rano.

4.

Czasu przeszłego prostego używamy bardzo często do opisu sekwencji zdarzeń:

- gdy w przeszłości dwa zdarzenia nastąpiły szybko jedno po drugim;

When the fire appeared, I ran out from the room quickly.
Gdy pojawił się ogień, szybko wybiegłem z pokoju.

When the sausage was ready, I put it on the plate.
Kiedy kielbasa była gotowa, położyłem ją na talerzu.

- gdy dwa zdarzenia miały miejsce jednocześnie, a my chcemy przedstawić jedno z nich jako efekt drugiego;

As it grew darker, we found it much more difficult to read the letters.
W miarę jak się ściemniało, coraz trudniej było nam odczytać litery.

As the snow fell down, it became impossible to drive along the road.
W miarę jak przybywało śniegu, stało się niemożliwym, by jechać tą drogą.

5.

Do tworzenia pytań, dotyczących przeszłości (rozpoczynających się pytajnikiem *when*) np.:

When did you start your studies?
When were you in Scotland?

Chcę zostać...

etnografem

Podczas gdy dawniej specjaliści opisywali główne charakterystyki kultur, dzisiaj ich następcy pogłębiają tę wiedzę, szukają nowości na ich temat, czasem na nowo interpretują dawno już wyszukane znaleziska.

Chcąc pracować w tym zawodzie konieczna jest szeroka wiedza:

- historyczna,
- religioznawcza,
- psychologiczna,
- socjologiczna.

CHARAKTERYSTYKA ZAWODU

- Etnograf (etnolog) to osoba, która zajmuje się odkrywaniem, badaniem i opisywaniem różnych kultur i ludów na całym świecie.
- Współcześnie, kiedy praktycznie wszelkie skupiska ludzkie zostały już odkryte, badacz nie tyle co odkrywa nowe kultury, ale je dogłębnie bada i opisuje.
- Jego praca badawcza polega na analizie historii danej społeczności oraz jej życia współczesnego.
- W kręgu jego zainteresowań jest zarówno kultura duchowa, a więc wierzenia, obrzędy, obyczaje, jak również kultura materialna – budynki, narzędzia, broń, ubiór, ozdoby itp.
- Bada więzi społeczne oraz prawa obowiązujące w danej grupie, np. wybór wodza, sposób dziedziczenia, podział obowiązków w rodzinie.
- Jego praca badawcza polega również na porównywaniu bytowania społeczności żyjących w różnych zakątkach globu, poszukiwaniu różnic i ich cech wspólnych.

CZY TO PRACA DLA CIEBIE?

Jako etnograf, chcąc utrwalić obraz życia danej społeczności będziesz musiał opisać i udokumentować każdy element codziennego życia badanej społeczności, a więc muzykę, taniec, strój, meble, sposób dekoracji naczyń i domów, obrzędy ślubne i pogrze-

bowe, zwyczaje myśliwskie a także jak wygląda jadłospis oraz w jaki sposób konserwowana i przechowywana jest żywność.

Będziesz musiał dokładnie poznać techniki tkackie, sposoby budowy domu, połowu ryb, kopania studni, wyrobu narzędzi i instrumentów muzycznych.

PREDYSPOZYCJE

- Przyszłego etnografa powinna wyróżniać ciekawość świata i ludzi, smykałka odkrywcy oraz zacięcie badacza.
- Ważna jest również wyobraźnia badawcza, umiejętność analizowania faktów i interpretacji rzeczywistości.
- Niezbędne w tym zawodzie są predyspozycje psychiczne, takie jak zdolność obserwacji, spostrzegawczość, dociekliwość i cierpliwość.
- Etnograf powinien mieć dobry zmysł obserwacji i umiejętność analizowania i wyciągania wniosków.
- Musi być cierpliwy. Efekty badań przychodzą czasem po latach żmudnego zbierania materiałów, obserwacji i analiz.
- Ze względu na to, że jego praca w dużym stopniu polega na prowadzeniu rozmów i wywiadów (jest to jeden z e sposobów zdobywania informacji), dlatego bardzo ważna jest komunikatywność oraz łatwość nawiązywania kontaktów.
- Jego badania wymagają systematycznego dokumentowania w postaci opisu, rysunku, fotografii, filmu, dobrze więc mieć takie uzdolnienia, jak łatwość formułowania myśli oraz umiejętność wykonywania rysunków, czy fotografii.
- Wiele czasu spędza w terenie, dlatego istotna jest ogólna sprawność fizyczna i wytrzymałość.

INWESTYCJE W LICEUM

- Zanim zdecydujesz się na etnografię upewnij się, czy są to studia dla Ciebie. Często lektura książek popularno-naukowych z pogranicza etnografii i prozy przygodowej rozbudza wyobraźnię o dalekich krajach, kontaktach z Maorysami czy dzikimi plemionami Ameryki Południowej. Natomiast praca tu i teraz, o którą zresztą niezwykle trudno, głównie ogranicza się do badania różnych społeczności na terenie Polski, ewentualnie krajów sąsiednich. Upewnij się więc, czy technika wyrobu sie-

ci rybackiej, lepienia z gliny garnków albo sposób łączenia belek przy budowie lemkowskiego domu, jest tym co naprawdę Ciebie interesuje.

- Jeśli Twoja decyzja brzmi, tak chcę studiować etnografię, to przysiądź do nauki historii, geografii i języków obcych.
- Zainwestuj w naukę języka rosyjskiego i niemieckiego – może się to przydać przy badaniu wschodnich i zachodnich społeczności naszego kraju.
- Dużo czytaj, wybierz się do muzeum etnograficznego bądź skansenu.
- Spróbuj sprecyzować swoje zainteresowania, jakim aspektem kultury chciałbyś się zająć, kulturą materialną czy duchową i jaki region Polski (o Indonezji i Nowej Gwinei na razie zapomnij) przyciąga Twoją uwagę.

DROGA DO ZAWODU

Przed wszystkim, by zostać zawodowym etnologiem niezbędne staje się ukończenie studiów wyższych o odpowiednim kierunku.

- Studia etnograficzne trwają 3 lub 3,5 roku i kończą się licencjatem. Aby uzyskać tytuł magistra etnologii, trzeba ukończyć jeszcze dwuletnie studia uzupełniające. Formułę dwustopniową na tym kierunku stosuje większość uniwersytetów w Polsce.
- Kierunek, jakim jest etnologia można studiować na uczelniach państwowych i niepaństwowych, w trybie dziennym, zaocznym lub wieczorowym.
- Po trzech latach nauki i napisaniu pracy dyplomowej, uzyskujesz tytuł licencjata. Po zaliczeniu zajęć i egzaminów z IV i V roku oraz obronie pracy magisterskiej tytuł magistra etnologii.

PO STUDIACH

- Studiując etnografię zdobędziesz wiedzę nie tylko specjalistyczną z zakresu etnologii, ale też z nauk pokrewnych, a zwłaszcza z antropologii kultury, folklorystyki, muzealnictwa.
- Będziesz orientować się w szeroko pojętej problematyce zjawisk kulturowych, w etnokulturowej różnorodności świata, w zmienności form kulturowych.
- Poznasz podstawowe pojęcia, idee i koncepcje z obszaru etnologii, antropologii kulturowej i społecznej oraz nauk pokrewnych o kulturze i społeczeństwie oraz metody interpretowania zjawisk o charakterze społecznym i kulturowym.
- Posiadasz wiedzę na temat specyfiki kulturowo-społecznej wybranych regionów Polski, Europy i świata oraz umiejętność etnograficznej pracy terenowej.
- Będziesz potrafił samodzielnie zaprojektować badanie i je przeprowadzić, dobierając odpowiednie narzędzia i metody badawcze.
- Poza umiejętnością samodzielnej pracy badawczej, zdobędziesz również umiejętność pracy zespołowej.

PRACA

Trzeba pamiętać, że nie są to studia zawodowe, ale ogólnohumanistyczne, a etnolog to specjalność naukowa lub muzealnictwo. Musisz przygotować się, że po studiach raczej nie będziesz pracował bezpośrednio w swoim zawodzie.

- Po etnografii możesz pracować w regionalnym muzeum lub skansenie. Jednak tych etatów jest bardzo mało. Prędzej znajdziesz pracę w domu kultury, biurach turystycznych, fundacjach, redakcji jako dziennikarz lub administracji państwowej.
- Możesz jeszcze zacząć się do pracy wszędzie tam, gdzie prowadzone są badania opinii społecznej (sondazowe, marketingowe itp.) i gdzie potrzebna jest umiejętność kontaktu z innymi ludźmi (marketing, reklama, public relations).
- Ci z głową do interesu mogą pomyśleć o własnej galerii ze sztuką ludową lub punktem gastronomicznym z jedzeniem regionalnym.

- Etnolodzy sprawdzają się w pracy w branży marketingowej i reklamowej, gdyż posiadając sporą wiedzę na temat życia społecznego potrafią celnie sformułować przekaz, jaki ma trafić do właściwych grup odbiorców.
- Jako pracownik agencji reklamowej może formułować hasła reklamowe, czy realizować akcje promocyjne.

PLUSY I MINUSY PRACY ETNOLOGA

Plusy:

- Możliwość poznawania świata i ludzi.
- Możliwość dalszego rozwoju i poszerzania horyzontów.

Minusy:

- Wielomiesięczna praca w terenie z dala od domu.
- Mały rynek pracy.
- Często konieczność doszkolenia się aby móc połączyć wyuczoną specjalność z inną dziedziną.

- Branża turystyczna również chętnie wchłania „świeżo upieczonych” etnografów. Znajomość kultur i specyfiki życia różnych społeczności z pewnością może pomóc dobrać odpowiednie oferty do wymagań wybrednych klientów.
- Dzięki ciekawości świata, dociekliwości i komunikatywności wielu absolwentów etnografii realizuje się jako dziennikarze.

Płonąca żyrafa

Salvador Dali

Tak

To jest coś

Biedna konstrukcja человеческого лęku

Żyrafa kopnąca się tak pomaleńku

Tak

To jest coś

Komu Grochowiak składa ten hołd? Malarzowi, który olśnił go wizją, potrafił bowiem nadać kształt – konstrukcję ludzkim lękom? Czy może jest to hołd złożony regułom istnienia na świecie, pełen goryczy, trochę zaprawiony ironią podziw wobec tego, że zafundowano ludzkości ten strach i pożar? Tak, to jest coś.

Coś co nas czeka

Użyteczne i groźne

Jak noga

Jak serce

Jak brzuch i pogrzebac

Ciemna mogiła человеческого nieba

Tak to jest coś

Biedna konstrukcja человеческого лęku. Ciemna mogiła человеческого nieba. To płonąca żyrafa w pustej przestrzeni, to przesuwające się po świecie groteskowe zjawy. Czym w takim razie jest ludzkie życie? Śmiałe pytanie. Ale otrzymamy odpowiedź:

Bo życie

Znaczy:

Kupować mięso Ćwiartować mięso

Zabijać mięso Uwielbiać mięso

Zapładniać mięso Przeklinać mięso

Nauczać mięso i grzebać mięso

I robić z mięsa I myśleć z mięsem

I w imię mięsa Na przekór mięsu

Dla jutra mięsa Dla zguby mięsa

Szczególnie szczególnie w obronie mięsa

A ono się pali

Nie trwa

Nie stygnie

Nie przetrwa i w soli

Opada

I gnije

Odpada

I boli

Tak

To jest coś

Powyższa poetycka definicja życia jest jedną z potworniejszych. Co gorsza – nie możemy nazwać jej bzdurą, obrazić się, iż wprowadzono nas do kilkudziesięciu kilogramów mięsa, odebrano duszę i ideały. W wersach, w których zastąpiono słowo „ludzkość” słowem mięso, tkwi okropna prawda. Po doświadczeniu holokaustu wiemy dokładnie i dosłownie – że ono się pali. Mięso, którym jesteśmy, jest wprawdzie przyprawione szczyptą rozumu, ale cielesność człowieka na pewno jest istotna, jest nie do odrzucenia. Choroba i ból, przemijanie, lęk przed śmiercią – najlepiej tego dowodzą. Można zresztą mnożyć wersy Grochowiaka, przecież lubimy mięso, zdobimy mięso, dbamy o mięso, żyjemy dla mięsa. A ono się pali!

Okrutny żart na tej trzeciej planecie od Słońca. Namalował go Salvador Dali. Ujął w słowa wiersza Stanisław Grochowiak. Patrzyli oniemieli: a więc to nie sen, to życie?

Świat na obrazach Salvadora Dali to kraina snu albo halucynacji. Realnie nie ma takiego świata – i bardzo dobrze, bo sami popatrz: pusto, nieziemsko, ani drzewa, ani wiatru...

Pusty pejzaż – te małe góry w tle jak kretowiska – olbrzymie postacie przemierzające się powoli (bo trudno powiedzieć: idące). Ta w pierwszym planie wydaje się szczególnie potworna – ale zarazem jakaś tragiczna, kaleka. Idzie po omacku. Głowa bez twarzy niemal nie mieści się na płótnie, jakby nie mieściła się w przestrzeni. Przegięta postać, chuda w talii, z pewnością złamałaby się, gdyby nie liczne podpórki utrzymujące ją w pionie. Podpórki to zresztą mania artysty – zobaczysz je na wielu płótnach – a to podtrzymują rozlewające się twarze, a to dziwaczne konstrukcje nieforemnych istot. Ta nasza tutaj ma mnóstwo szuflad. Cała jej lewa noga to komódka składająca się z siedmiu szuflad. Pod biustem (bo twór jest kobietopodobny) – duża, ósma szuflada. Wszystkie otwarte. Nie pytaj, po co, dlaczego – przecież to sen, a sny odczytują wróżki i psychoanalizyści. Dla zwykłych ludzi żyjących na jawie szuflada to część mebla, w której się gromadzi różne rzeczy, zamyka, porządkuje lub bałagani. Czy ta nieszczęsna postać nosi wszystko ze sobą? Chyba nie, bo te szuflady są puste, a sama istota przypomina śmierć z dawnych ujęć danse macabre. A zatem może przybyła zbierać i szufladkować ludzkość, oniemiała ze strachu gdzieś tam za górami? Nie przybyła sama. Trochę dalej druga istota z kręgosłupem pełnym podpórek i niesamowitą fryzurą (?), też posiadająca kobiece kształty, trzyma coś w ręku i przygląda się ciekawie. To coś – to chyba płomień. Czy wokół dziwnych przybyszów wszystko, co ziemskie płonie? Być może, bo w dali mamy tytułową płonąca żyrafę. Cały grzbiet ma już w ogniu, dym unosi się górą – ale żyrafa znosi to raczej spokojnie.

Jest to możliwe tylko w świecie **surrealizmu** – ten kierunek bowiem i w literaturze, i w malarstwie, i w filmie dał prawo istnienia wszelkiego rodzaju wytworom ludzkiej podświadomości. Zauważ: podświadomości, nie wyobraźni, bo „oczyszczenia duszy” można patrzeć już od Szekspira. Tymczasem cuda, które kłębią się w podświadomości człowieka, a ujawniają się nagle w czasie snu lub podczas hipnozy – to materia surrealistów. Rzecz w tym, że nie pozostają one bez znaczenia, nie są pozbawiane sensów. Na przykład obraz Dalego doczekał się specjalnej interpretacji polskiego poety współczesnego: Stanisława Grochowiaka. Pamiętajmy jednak, że Grochowiak był turpistą – a znaczy to, że poszukiwał prawdy w brzydocie, chorobie, kalectwie i śmierci, i tym aspektem ludzkiego istnienia oddawał głos w poezji: